

MÁTÉ 8. 26.

LELKIPASZTOR

1951. november 6ó

LELKIPÁSZTOR

A MAGYARORSZÁGI EVANGÉLIKUS EGYHÁZ
LELKÉSZI SZAKFOLYÓIRATA

Felelős szerkesztő és kiadó: VEÖREÖS IMRE

Előfizetési ára hivatalos egyházközségi példányoknál egy évre 84 Ft, félévre 42 Ft, egy hónapra 7 Ft. Másoknak egy évre 60 Ft, félévre 30 Ft, egy hónapra 5 Ft. — Csekk számla: Lelkipásztor kiadóhivatala, Budapest 237.371. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, II. Báthory László-u. 8. Tel.: 167-904. Engedélyezési szám: 0382/A/Lp/1950. N. M. I.

TARTALOM:	1951. NOVEMBER HÓ.
Igehirdető műhelye: Advent 1. vasárnapja	479
Advent 2. vasárnapja	481
Advent 3. vasárnapja	482
Advent 4. vasárnapja	484
† Györfly Béla, Szabó József	486
Az éhredés regényírója: † D. Oravala Ágoston, Csepregi Béla	488
Az élet és halál mesgyéjén. Írta Oravala Ágoston	490
Temetési Agenda, Dr. Kósa Pál	1—34

Az „Igehirdető műhelye“ az új egyházi esztendőben a textusokhoz a magyar nyelven hozzá nem férhető legjobb exegézisekből közül segítséget, — a „prédikáció fonálá“-val pedig megmutatja, hogy egy-egy mai igehirdetőnk miként próbálja meg a textus megszólaltatását.

Fasang Ánpádnak rendkívül ügyes zenepedagógiai elgondolással elkészített
HARMÓNÍUMISKOLÁJA

4.— forintért (+20 fillér portó) kapható kiadóhivatalunkban. Akik eddig kipróbálták, nagyszerűnek találták. Azzal kedvelteti meg a harmóniumtanulást, hogy ügyesen halad a könnyebb feladatoktól a nehezebbekig, de mindegyik leckénél — már a legelsőknél is — korálsorokat tanít meg: a kezdőt már az első órákon is biztatással és örömmel tölti el, hogy máris van értelme a gyakorlásának.

A füzet végigtanulása után az illető megtanult korált játszani.

A gyülekezet új kántorainak kiképzésében igen hasznos segítséget nyújt az ujjrendet is feltűntető harmoniumiskola.

Liturgikus megújhódásunk munkálataiban jelentős szerepet visznek az énekeskonferenciák. Ezek sorában is kiemelkedett az 1951. szeptember 18—23-án tartott főli énekes-liturgikus konferencia. A konferencia résztvevői elhatározták, hogy a munka folytatására munkaközösséggé tömörülnek, s mert az egyetemes egyház irodája e célra nem tud áldozni, tizedükből rendszeresen adakoznak a liturgia és énekiügy költségeire.

Ha valaki be akar lépni az ének- és liturgiai munkaközösségbe, közölte Szabó József püspökkel.

A teljes vespera példányai darabonként két forintos árban kaphatók a balassagyarmati püspöki hivatalban.

Ungr Aladár evangéliumi könyvkereskedése elköltözött. Új címe: Budapest, VI. Ó-utca 16. (Az Operaház mögött).

IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Ádvent 1. vasárnapja

Alapige: Róm. 13, 11—14. (Oltári ige: Máté 21, 1—9.)

AZ IRÁSMAGYARÁZAT SEGÍTSÉGE.

Pál apostol (Róm. 12—13-ban található) intései végén visszatér a kiinduló ponthoz: a keresztyén ember nem szabhatja magát a régi aeon formájához, hanem az új aeonéba kell beleváltoznia. (12, 2.) A keresztyén ember két aeon határán él, s ez a tény egzisztenciájára rányomja bélyegét. Még a régi aeonba tartozik, de életére rászórja már az új is a sugarát, így halad a megváltás napja felé. A megváltás ugyan már jelenvaló, de teljessé csak az *eschatologikus* megváltásban, üdvösségben lesz.

(A. Nygren Római levél magyarázatából.)

*

Mi másképp számláljuk az éveket, mint Pál. Ő rövidesen várta az Urat. S mégis *lényegileg* az a „vég“ mindenki számára szorosan közel van. Mert az a vég voltaképpen egy a megfeszített és feltámadott Krisztussal. Ott van, ahol Krisztus van. Az *idői* vég csak beváltása lesz ennek a lényegi végnek. Vagyis az egyháznak minden nemzedéke ugyanabban az órában él: szürkületben, napfelkelte előtt.

Az óra követelése: *serkenjünk fel* álmunkból. Ez a felserkenés nem egyéb, mint a 12, 2-ben leírt megújulás.

A ruha képeről azért tér át a fegyverekére, mert az új aeon *csak harcban* tűnik elő, mégpedig a régivel való harcában. Az új aeonban való élet ugyanis nem állapot, mint való a régiben való élet, hanem olyan lehetőség, melyet harc árán kell megragadni.

„Krisztust *felöltözn*“ már állandó jellegű kifejezés (v. ö. Gal. 3, 27.) A kép a kereszteselésből ered. A megkereszteltek új ruhát öltöttek. A kép értelme: mindenestül Krisztus szabja meg életünket, csak Őt látni rajtunk, semmi mást. Ez a feltétele a „nappal“ való járásnak.

(P. Althaus Római levél magyarázatából.)

*

Lelki aluvásról szól az apostol. A lélek akkor alszik, ha bűnökben van, ha a földi javak rabságában a mennyieket nem becsüli, és ha tétlen. Nem a hitelenekek inti itt az apostol felserkenésre, hanem azokat a keresztyéneket, akik restek cselekedni és biztonságuk érzetében alusznak. Azokat, akik a kegyességnak látszatában állnak, de megtagadják annak erejét (II. Tim. 3, 5.). Ezért találó, hogy az apostol őket felserkenésre inti, jóllehet nem volnának keresztyének, ha már föl nem serkentek volna. Csakhogy Isten útján megálltak. Ez pedig annyi, mint visszafelé haladni. Előre jutni pedig annyi, mint — *folypást újakezdeni!*

(Luther Római levél magyarázatából.)

Feldolgozta Scholz László

A PRÉDIKÁCIÓ FONALA

Az egyház ádventje.

Olyan ez az ige, mint az éjszaka csendjébe belesikoltó szirénabúgás vagy az álmunkat elkergető csengőberregés. Ideje már, hogy az álomból felser-

kenjünk! Az éjszaka elmúlt a nap pedig elközeledt! Az ádventhez annyi kedves gyermek-émlék fűz bennünket — feldíszített templom, talán otthon is, csendes karácsonyvárás, sorra kivilágosodó ablakú ádventi házikó már előre fényőillatot terjesztő ádventi koszorú —, hogy nehezen ismerünk rá ebben az érdehangú igében a szívesen várt ádventi üzenetre.

Vajjon milyen az egyház ádventje ennek az epistolai igének a fényében?

1. **Az ébredés ideje.** Ideje már, hogy az álomból felserkenjünk!

a) Ez mindig *kényelmetlenül érintett bennünket*. Az ébresztő hang elriasztja a kedves álmképeinket. Héába próbáljuk megmenteni legalább azok foszlányát. Bágyadt zibbadság fogja el a tagjainkat. Most érezzük, hogy milyen kevésbé pihentük ki a fáradtságunkat. Szemünket bántja felragyogó fény. Legszívesebben fejünkre húznánk még a takarót, szeretnénk még egyet nyújtózkodni, a másik oldalunkra fordulni és folytatni.

Igy van a bűn álmából, a vallási megszokottságokból, beidegzelt „ébredési“ kegyességből való ébredésnél is. Ez az ige különben sem a hitetleneket, hanem a hivatást rázza fel az álmából. Ádvent az egyház ébredésének az ideje (11/e). S talán éppen ez benne a legkényelmetlenebb.

b) Pedig nem lehet nyújtani az álmat, mert az *éjszakának visszahozhatatlanul vége van*.

Az ádvent egy egész világkorszak végét jelenti. Ez a korszak Ádámtól egészen az egyház hajnaláig tartott. A bűn uralmának, a kárhozat retentésének és Isten haragja megsemmisítő ítéletének az éjszakája ez. Persze belefér ebbe az éjszakába sok minden megtévesztően nappalinak látszó cselekmény is: az emberiség történetének ragyogó lapjai, nagy gondolkodók eszmerendszerei, költők és írók halhatatlannak vélt művei, az ember legnagyobb alkotásai. Ádvent végét jelenti annak az időnek, amikor az ember magában és a maga alkotásaiban vélte megtalálhatni az élet értelmét és célját, végét jelenti annak a vallásosságnak is, melynek középpontjában szintén csak az ember és az ő teljesítménye állott.

c) Itt az ébredés ideje, mert valami *egészen új kezdődött*: a nap pedig elközeledt.

Isten napja annak a világosságnak a feltételezése, amelynek a fényében meglátszik a bűn, az Isten nélküli vallásosság és a halott hit. Isten napja megítéli a sötétség cselekedeteit.

Isten napja az üdvösség egyetlen útját is megmutatja: Jézus Krisztus keresztségét. Isten napja a kegyelem ideje, a többé vissza nem térő óra, az alkalom, amit áron is meg kell venni. (Kol. 4, 5. Ef. 5, 16.)

Isten napja a második ádventnek, Jézus Krisztus visszajövetelének a nagy ideje. Azért kell éberem és vigyázva, meggyújtott szövetekkel és felövezett derékkal várni (Máté 24, 3. 45—51.), nehogy álomban találjon bennünket. (Máté 25, 1—13.)

2. **Az ádvent új életnek az ideje.** Az ébredés, felserkenés hirtelen esemény az életünkben. Válaszoló pont az éjszaka és a nappal között. De a régivel merőben ellentétesnek kell utána következni. Ez az epistola programmot is nyújt az ádventre: az új élet programját. Az új élet három vonatkozásában konkretizálja és minden esetben megmutatja erős feszültségét, merő ellentétét a régivel szemben.

a) Vessük el a *sötétség cselekedeteit* (alvás, henyélés, Isten elől való rejtőzködés, álnokság, stb.), és öltözzük fel a *világosság fegyvereit*. Ez is utalás arra, hogy Isten ádventjével nem valami problémamentes nyugalmi állapóba kerülünk bele, hanem hadiállapot kezdődik. Az új élet állandó harc és tusakodás. Ezért van szükség fegyverekre, amelyekkel megőldökölhetjük

a test cselekedeteit (Róm. 8, 13.), és megölthetjük a gonosznak tüzes nyilait. (Ef. 6, 16.) A világosság fegyvere a szeretet, amellyel legyőzhetjük a gonosz-ságot. Róm. 12, 20—21.)

b) Az új élet „ékesen“ járás tisztességes életmód, becsületesség, megbízhatóság és feddhetetlenség. Ez a *nappali életmód*, amit nem kell rejtgetni senki előtt. Szemben áll ezzel az *éjszakai életmód*: dobzódás, részegeskedés, bujákolás és feslettség, a túlhajtott testi, érzelmi és nemi élet, valamint a versengés és irigykedés a társas együttélés megrontói.

c) Az új élet *Jézus Krisztus felöltözése*. Tehát nemcsak új életforma, hanem új élettartalom, új életerő, új életirányító. Ebben jelent az advent: de mondhatjuk bátran: a keresztyénség, vagy: a hit merőben újat. Jézus Krisztus nem kevesebbet, mint önmagát kínálja fel az embernek. Őt lehet befogadni (Ján. 1, 12.), Önmaga vesz lakozást hit által a szívünkben (Ef. 3, 17.), Krisztus bennünk s mi öbenné. (Gal. 2, 20.) Persze ez is ellene szegül a réginek: „a testet ne tápláljátok a kívánságokra.“ Új élet csak a réginek a megöklése, halálbaadása árán lehet. (Ef. 4, 22—24; Gal. 5, 24.)

Mindennek a megindoklása pedig az **Isten terveinek a megvalósulása**. „Most közelebb van hozzánk az üdvösség, mint amikor hívökké lettünk.“

Mindent advent közelebb visz bennünket Jézus Krisztus visszajöveteléhez, a teljes váltság napjához. (Róm. 8, 23; Fil. 1, 6; Luk. 21, 28.)

Ha ez a világ egészen mást mutat is, az advent azt hirdeti, hogy Isten lervei végbemennek, üdvösséges szándékai megvalósulnak. A világmindenség élete az ő kezében van, a történelem útjörén rajta tartja ujjait. Aki hisz öbenné, egy sem szegyenül meg.

Ezért serkenjünk fel az álomból, legyünk éberek és várjuk vigyázva, új életben járva az utolsó advent felvirradását, Krisztus visszajövetelét.

Csepregi Béla

Ádvent 2. vasárnapja

Alapige: Róm. 15, 4—13. (Oltári íge: Luk. 21, 25—36.)

AZ ÍRÁSMAGYARÁZAT SEGÍTSÉGE.

Mint csaknem valamennyi páli levélben, itt is megtalálhatjuk az *egységre intést*. Van egység ellenlétek felett is, különböző vallásos felfogások, s álláspontok felett is: magában *Jézus Krisztusban*. A keresztyén gyülekezetben meglévő és megszüntethetetlen különbségek nem okozhatnak szakadást. A gyülekezet, minden különbözőség ellenére, az *istentiszteleten* közösen ad hálát az elvett ajándékokért, melyeket Jézus Krisztussal együtt kapott. Isten közös magasztalása alkalmas arra, hogy a veszélyezteteti egységet újra meg újra megtalálják és megbizonyítsák. Ha ez az Istennek szóló közös hálaadás lehetetlenné válnék, akkor a különbségek végzetes szakadássá lettek.

De van az egységnek egy másik alapja is: *egymást a különbözőségben befogadni—elfogadni*. Ezt tette Krisztus, midőn szent létere hűnösöket befogadott. A természetes szeretet a magához hasonlót, a szimpatikusait fogadja be csupán. Krisztus példája ennek az ellenkezőjére tanít: befogadja keresztre-fesztőt.

Jézus Krisztus mindkét fajtát: *zsidót és pogányt* befogadott. Először is a körülmetéltek szolgájává lett, zsinagógájukban tanított, saját népének szolgált közvetlenül. De megváltó műve az egész emberiségnek szólt. Benne az atyák ígérete minden nép számára beteljesedett. Zsidók és pogányok ellenléte Krisztusban megszűnt, maga Krisztus szüntette meg és éppen ebben teljesedett be az atyák reménye, a próféták jóvendőlése. Miképpen Krisztus

ezt az ellentétet megszüntette, úgy tűnjék el a gyülekezetből is minden ellentét, bár a különbözőségek megmaradnak. Ha kölcsönösen elfogadják egymást, akkor nem szakíthatják el őket a különbségek.

Igy hát a gyülekezetben, hogy az valóban a közösséggé legyen, szükséges a *három nagy adomány*: a hit, mely Krisztus művére, mint az üdvösség alapjára tekint; a reménység, mely a Krisztus művében felcsillanó teljességre néz; és a szeretet, melyben egymást befogadjuk annak gyümölcseként, hogy Krisztus is befogadott bennünket. Ezek pedig a Szentlélek gyümölcsei; öröm a Krisztusban nyert adományon, békeség egymás közt és a beteljesedésre váró reménység.

(E. Brunner Római levél magyarázatából.)
Feldolgozta Scholz László

A PPRÉDIKÁCIÓ FONALA.

Isten népe, az adventi gyülekezet, a múltba néz, a jelenben szolgál és jövődőt vár. Mert advent népe az ige népe, a közösség népe és a reménység népe.

1. 4-ik vers. Nincs egyebünk, csak az ige. De az a mienk. Amik megírtak, nekünk írtak meg; általa, belőle van békeséges türesünk ereje és vigasztalásunk alapja.

2. 5—8-ik vers. Isten népe közösségben megy az útján. Ebben a közösségben azonos indulat tölt el (Csel. 2, 1; Filippi 2, 5.), egy szívvel és egy szájjal dicsőítjük az Atyát. S befogadjuk egymást, nem is csak a közönséges vendégbarátság értelmében, hanem (Luther) Gal. 1, 2. értelmében, kölcsönösen befogadjuk egymást, mint bűnösök a bűnösöket, mint ahogy Krisztus az inkarnációban a körümetéllkedés szolgája lett, vagyis a bűnösök közé alázta magát.

3. 9—13. vers. Isten népe a várakozás népe. Textusunk tele van a reménység kifejezésével. Reménységünk van a pogányok felől is, mert Jézus az övéké is. Ezt a reménységet pedig nem magunkból csíholjuk, emberi alapon, hanem Isten tölt el minket ezzel a reménységgel.

Isten népe adventi nép. Útban van. Utján az igével él, közösségben egymásnak szolgál és reménységgel feszül Ura visszatérésének bizonyosságára.

Szabó József

Ádvent 3. vasárnapja

Alapige: I. Kor. 4, 1—5. (Oltári ige: Máté 11, 2—10.)

AZ ÍRASMAGYARÁZAT SEGÍTSÉGE.

A korinthusi pártoskodás, csoportokra szakadás Pál apostol elleni kritikával kapcsolódott. Az apostol ennek a kritikának a jogosultságát elutasítja. Kijelenti, hogy számára közbűbös a korinthusiak ítélése. A gyülekezet ura Krisztus; ő csak szolgál, hűségre rendelt sáfár, nem igényel uralmat a gyülekezeten, de így nem is esik a korinthusiak vagy más emberi ítéletek ítélete alá. Egyedül Isten ítéléte alá esik.

Sőt önmagáról való ítéléte is, mint emberi ítélet, jelentéktelen. A 4. versben az apostol magatartását *érdekes kettősség jellemzi*. Lelkiismerete szerint nem tudja magát vétkesnek. Ámde az ártatlanságnak ez az emberi tudata és a megigazíttatás még nem azonosak! A lelkiismeret nem abszolút. Nem a lelkiismeret, hanem Krisztus ment föl majd az ítéletben. A szolgálataát önmaga nem, csak az ő ura nyilváníthatja hibátlannak. „Önítélet éppoly képtelenség, mint önmegváltás” (Schlatter). A megigazíttatás itt eljő-

vendő értelemben áll: a végítéletben, Krisztus eljövetelkor hangzik el majd az az ítélet, mely igazságot, megigazulást ad.

Isten végső ítéletének a korinthusiak nem vághatnak elébe. Amikor majd Isten — de csak Ő — fogja megadni kinek-kinek az őt megillető dicséretet. (Valószínű, hogy Pál apostol itt csak a tanítók ítéletéről s jutalmazásáról beszél; fel sem veti tehát azt a kérdést: vannak-e emberek, akik nem nyernek dicséretet?)

(H. D. Wendland I. Kor. levél magyarázatából.)

*

Pál apostol nem tudja magát vételkednek. II. Kor. 1, 12-ben hasonlóképpen lelkiismeretének tanúságára hivatkozik, midőn szándékainak, viselkedésének őszinteségét bizonygatja. Akarására, cselekvésére nézve egyaránt jó lelkiismeretéről vall az apostol.

Amikor mégis hozzáfűzi, hogy nem ebben van megigazulva, mert az Úr az, aki őt majd megítéli — ezzel nem azt akarja mondani, Isten ölésebben lát az övénél. A hangsúly másutt van: Pál nem érzi magát *illetkednek* az ítélettelre. Neki ura van, uráé a döntő ítélet, az *ön-ítélet* alapjában véve illetéktelen. Ezzel távolról sem bémul meg nála az *önítélet* öröme. A jó lelkiismeret nem szűnik meg magát jó lelkiismeretnek vallani, csak megfelelő helyére kerül: a jó lelkiismeret nem döntő bíró, hanem tanú.

Pál apostol itt tehát a hit által való megigazulást nemcsak a rossz lelkiismeret számára hirdeti, de a jó lelkiismeret számára is. Lehetséges jó lelkiismeret is. Feltételezi, hogy az Úr nem minden lelkiismeretet fog megsegyenyíteni, hanem lesz dicsérete is. Az egyháznak nem is szabad a hit által való megigazulást úgy hirdetni, hogy az emberek valóban jó lelkiismeretét rosszá tegye, minősítse. A megigazítás nemcsak és nem is elsősorban azért van érvényben, mert mi bűnösök vagyunk, hanem mert emberek vagyunk, Isten pedig — Isten! Ő a teremtő, az Úr! *A sola gratia-nak theocentrikus értelme van.* Ezért ha valaki magának osztaná ki a dicséretet, meglagadná az Urat, helyébe magát tenné Istennek. Az igazság azonban az, hogy az ember kegyelemből él, nemcsak rossz lelkiismerettel, de jó lelkiismerettel is kegyelemből él. A kegyelem ugyanis nem mindig a bűnre vonatkozik. Meg nem érdemelt kegyelem és bűnbocsánat — két dolog. A megigazulás megértéséhez nem mindig a bűnismeret útja visz. Sőt ellenkezőleg, a megigazulás helyes megértése mutat rá arra, hogy mi igazában véve a bűn: Isten istenségének a meglagadása.

(P. Althaus „Paulus und Luther über den Menschen“ c. munkája nyomán, melynek függelékében szól hozzá I. Kor. 4, 4. magyarázatához.)

Feldolgozta Scholz László

A PRÉDIKÁCIÓ FONALA.

Ítéltő bíróm az Úr!

I. Ítéltetések, bírálgatások, támadások pergőtüzében élünk napról-napra. Indító okuk lehet a rosszindulat, féltő szeretet vagy igazságkereső tárgyilagosság. Elfogadni mindig nehéz ömberünk érzékenysége, hiúsága, sértődékenysége miatt. Sok nyugtalan óránk, sok kísértésünk, nem egy esetben sok bűnünk születik abból, ahogyan az ítéletet, a bennünket ért támadást fogadjuk és ahogyan arra reagálunk. Sok kellemetlen órától szabadít meg, sok kísértésben őriz meg bennünket, ha hallgatunk erre az igére.

II. A. a) Kicsoda jogosult a felettem való ítéltetésre? Az Úr! Minék a jogán? Annak a birtokviszonynak jogán, melyet Pál is megjelöl: Krisztus szolgálja.

b) Minek az alapján fog megítélni? Megbízása és megbizásának teljesítése alapján. Talentumot és a talentummal való sáfárságot kéri számon.

c) Egyedül övé a megfellebbezhetetlen igazság is. Nem elfogult. Nem maradhat elrejtve szemei elől semmi sem. Napvilágra hozza a sötétség titkait. Ismeri a szív rejtett rugóit. Minden a maga őszinteségében és nyíltságában kerül napvilágra.

d) Nagy kísértése, hogy csak a maga idejében fog megítélni. Ez a mostani szabadságom tehát könnyen könnyelmű gondolkodásra csábíthat: úgy sem jön haza még az én Uram.

e) Nagy veszedelme, hogy ennek az ítéletnek csak elébe dolgozni lehet. Utólag nincs mód és lehetőség semmiféle korrigálásra.

f) Ha azonban szemem előtt tartom és minden emberi ítéletessel, sőt a magam megítélésével szemben is állandóan az ő ítéletére appellálok, jogom van igen csekély dolognak tartani, szinte semmibe venni minden ilyen ítéletést, bírálgatást vagy támadást.

B. Vajjon az Úrtól való megítéltetés feleslegessé teszi minden önmagam-megítéltést? Pál nyugodt lelkiismerettel hivatkozik erre az ítéletre: mert semmit sem tudok magamra. Ezt a nyugodt lelkiismeretet mindig kereste. Ha mi ítélőnk magunkat, nem ítélőnék el. (I. Kor. 11:31.) Szükség van az önmagam megítélésére. Önmegítélésem mérlegének nyelve a lelkiismeret. Ennek állása mutatja az igazi nagy ítélethez való viszonyát életemnek.

Tisztában kell azonban lenni önmagunk megítélésének értékével. — Nem lehet biztos. Szemem csalhat. Bűnöm titokban maradhat. Hiúságom, érzékenységem elfogulttá tehet. Ítéelő bíróm nem ennek alapján ítél. Ez nem tehet bizonyossá üdvösségem felől.

C. Vajjon az Úrtól való megítéltetés feleslegessé teszi az emberek ítéletét? Egyáltalában nem. A testvéri intés mindig áldott eszköz épülesemre. Különösen, ha szeretetből történik, de akkor is lehet áldott eszköz, ha ellenséges indulatból jön. Az előbbi esetben közvetlenül, az utóbbi esetben közvetve megaláztatáson keresztül lesz épülesemre.

Tisztában kell azonban lenni a mások megítélésének értékével is. Lehet építő, de nem döntő, megfellebbezhetetlen az én ítélő bíróm, az Úr előtt. Az üdvösségem felől való bizonyosságot sohasem építhetem a mások ítéletére.

III. Az igaz bíróra való appellálás szabadíthat meg egyedül a kellemtelen bánlásoktól. Egyedül ez ad kellő alázatosságot az igazság elfogadására, vagy a rosszakarató bántások elviselésére. Ebben van a nagy áldása. De ugyanakkor szakadatlan odairányítja tekintetemet az igaz bíróra és felelemben és rettegésben tartja életemet: megállhatok-e és hogyan állhatok meg ítéletében.

Kovács Géza

Ádvent 4. vasárnapja

Alapige: Fil. 4, 4—7. (Oltári ige: János 1, 19—28.)

AZ ÍRÁSMAGYARÁZAT SEGÍTSÉGE.

Az előzőekben Pál apostol két gyülekezeti tagot intett békességre, nevükön nevezve őket. Most ismét az egész gyülekezet felé fordul.

Látszólag csak lazán kapcsolódnak egymáshoz ezek az intések. Valójában az apostol lelkipásztorlásának organikus darabja! Mégpedig olyan darabja, melyen szemlélhetjük az apostol *pásztori szolgálatának tapintatosságát, finom tartózkodását*. Megelégszik azzal, hogy egy sor hangot megüt tiszta akkordban, s ráhagyja, hadd hullámozzék tovább az olvasók lelkében. Ha

ez a tartózkodás hiányzik a lelkipásztorkodásból, akkor nyilván a szeretet hiányzik belőle. Ha ehelyett kíváncsiság, tapintatlan rácsapás vegyül bele, máris esetlenné, alkalmatlanná vált. Pál apostol nem lépi át a kellő határt, ért a mások helyzetébe való behelyezkedéshez.

Először is *kiapadhatatlan öröme* (börtönből!), ezért ismétli a felhívást. Ennek az örömeinek a forrása Jézus Krisztus, az Úr.

Az örömből folyik a *szelídség*. Ez a szelídség az emberekkel való érintkezésben több, mint botránkoztatás nélküli viselkedés. A szelíd ember elébe megy nagy barátsággal a másiknak. Nem is csak egyeseknek, minden embernek!

Ehhez persze az szükséges, hogy tudjunk lemondani az életünk ügyvezetett kényelmeiről. Pál apostol ezt feltételezi a gyülekezetéről. Ez a gyülekezet vele együtt a *dicsőséges jövőre* néz, mely éppen ellenkezője az áldozatot kívánó jelennek. Az ökszeresztlyenséget áttüzesíti Krisztusnak hatalommal való eljövetele: az Úr közel!

Előbb még azonban a *mindennapok gondjával* van tele a jelen. De a gondokkal megterhelt lélek számára is van nyitott menedékváros, hol a gondolal-démonok átkától megszabadulhat: Isten szíve ez, Isten szívébe az ember szívét mindenestül kiöntheti. Ha ezt teszi, kérései önkéntelenül hálaadássá válnak.

Tudja az apostol olvasóiról, hogy békességük van Istennel, de azt is tudja, hogy a sötétség hatalmai is vilézkednek, s ezt a békességüket megpróbálni igyekeznek. Ezért kívánja még imádsággal óhajtással az *Isten békességének* megőrzését számukra. Krisztus várában vannak. Ha a békesség honát elhagyni nem akarják, ebből ki ne lépjenek. Mert a békesség is a „Krisztusban“ van, akárcsak az öröm.

(O. Schmitz Fül. levél magyarázatából)
Feldolgozta Scholz László

A PRÉDIKÁCIÓ FONALA.

Nagyon örvedetes vonása ádvént 4. vasárnapjának, hogy egészen karácsony közelében van. Vége a feszült várakozással teli ádvénti időnek, s egy-két nap múlva megszólalhat szöszkeinken a teljes karácsonyi evangélium. A karácsony közel! Ezzel a felkiáltással örvendezteteljük meg ma egymás szívét. — Alapigénk központi mondanivalója azonban ennél még nagyszerűbb lényre akar rámutatni s ez az, hogy *az Úr közel!* Jézus Krisztus van közel hozzánk! Nemcsak úgy, hogy nemsokára ünnepejük a világrajövetelét, de úgy is, hogy a hétköznapi életünkben, harcainkban, szenvedéseink, kísértéseink között is közel van hozzánk. Jézus közelsége döntő módon határozza meg a keresztyén gyülekezet és az egyes keresztyén hívő ember magatartását.

Az Úr közel! Ezért gyülekezete

1. *Mindig örvendező gyülekezet.* Annak ugyan nem sok értelme volna, hogy örvendezésre biztassuk egymást — Jézus nélkül. Nagyon kellemetlen, ha öröme nógatják az embert, s nem tud minék örülni. Viszont Jézusban kimeríthetetlen örömforrása van a gyülekezetnek. Az általa ajándékozott öröm nem függvénye a világban való helyzetünknek, egészségünknek, vagyoni és egyéb állapotunknak. — Jézus öröme, a bűnbocsánat és üdvösség birtoklásának öröme, mindenkor beragyogja a hívő ember életét. Vesztések, csapások, erőtlenségek, árvaság sok-sok gyötrelmén is átragyog, s nagyon drága kincsük azoknak, akik igazán az Úrban vannak.

2. *Jóságos szívű emberek gyülekezete.* Jézus követőinek életét és magatartását árgus szemmel figyelni a világ. Nagy kárt okoz Isten ügyének, ha a „kivülállók“ éles, durva, szeretetlen, önző magatartást tapasztalnak Krisztus követői részéről. — Jézusban annyi jóság és szeretet van, s Belőle ma is

ügy árad mindez, hogy övének nem nehéz jóságosnak, szívesnek, szelid-lelkűnek lenni a mindennapi életben. Jézus közelsége letompítja egyéniségünk „sarkait“, „éleit“, jóságossá teszi a szívünket és megakadályozza, hogy idegesek, türelmellenek, gorombák és élesek legyünk egymáshoz.

3. *Szent gondolatmágban élők gyülekezete.* Lehet-e baj a hajóban, ha ott van Jézus? Lehet-e kétségbeesni, aggodalmaskodni a gyülekezetben, ha gondoskodó szeretetével velünk van a leghatalmasabb Úr? A keresztyén ember az Úr közelségében él, ezért aggodás helyett gyermeki bizodalommal imádkozik és üres sopánkodás helyett hálát ad őszinte szívvel azért, amije van. Ma erre a hálás életre kellene példát adniok azoknak, akik hiszik, hogy az Úr közel!

4. *Védelem alatt lévő gyülekezet.* Az Úr közelsége teljes védelmet jelent övének, mert biztosítja számukra Isten békességét. Érthetetlen, felfoghatatlan, hogyan lehetünk mi, bűnösök, békességben a szent Úristennel. De ha Krisztus gólgótai áldozata alapján, Krisztus által békességben vagyunk Vele, ez teljes védelmet biztosít a Sátán, a bűn és a világ minden elszánt támadásával szemben. Akinek békessége van Istennel, azt ez a békesség megőrzi és megtartja az Úrnál.

Persze az örömünk teljessé, a jóságunk tökéletessé, a gondtalanságunk zavartalaná és a védelmünk abszolút védelemmé majd csak akkor lesz, ha az Úr végleg bevisz az üdvösségbe. „Az Úr közel“ ebben az irányban is nagy biztatás a gyülekezet felé. Mi örüjünk nagyon annak, amit ezekből az ajándékokból az Úr már most nekünk, a ma gyülekezetének ajándékoz.

Tarjáni Gyula

† Győrffy Béla

Róla mintáznám meg a *magyar falusi lelkipásztort.*

Magyar volt. Vas megyei, kemenesaljai, nemesmagasi, — szűkszavú, halkbeszédű, tempós. Izes nyelvén úgy szóltak a jó Ság-vidéki tájszavak, mint mikor öreg ezüstpénzek pendülnek ódon asztalon. Évszázados papi házához mindig mindenki hivatalos volt, és a sokorói dombokhoz símuló gyönyörű szőlője, Szivás, széles tájakról, még külföldről is húzta a vendégeket. Győrből engem is így búcsúztatott: „A Szivás vár, visszavár, mindig vár, — tücsökzenére, őszike-zokogásra, vadgalamb-búgásra, lágy kenyérré, érett szőlőre, paprikás szalonnára...“

De a szűk sovinizmus ellen tudatosan védekezett. Ezt írta egyszer: „... Elküldöm hozzád a szívemet. Ezt a sok bűnrel terhelt, földiekhez tapadt szívet, amelynek talán az az egyik legfőbb bűne, hogy igen is a földhöz, ehhez a magyar földhöz és ezen a magyar földön ehhez a felpéci röghöz van növe...“ — Ez a hazai röghöz nőtt ember világjáró volt, kitűnően tudott németül, s jól finnül is, végigjárta Németországot, Dániát, Norvégiát, Svédországot, Finnországot és szentföldi út tervét is melengette a szívében.

Falusi ember volt. Paraszttól sarjadt, szívesen vallotta a származását, igen szerette a földműves népet. Beszéde, észjárása, még a megjelenése is falusi-vereletű volt. Nem szerette a várost, — oda csak barátaihoz és — az orvosokhoz járt; nyaralni, szórakozni soha. Többször mondta, ha megérné is a nyugdíjas kort, akkor is falun marad. Ott is maradt: nyugszik már a csendes felpéci temetőben, az akácok alatt, a Malom-út szélén, hol nyári estéken „békés falusi hatalmak“ nyugtató zenéjét veri a hazafelé ballagó gulya fáradt kolompja...

De a falusi sárba nem ragadt bele. Akkor sem gazdálkodott, amikor még lehetett volna és divatos volt. Zsíros papi földjeit más használta. Allan-

dóan tanult, sokat írt. Königsbergben doktorált, finn nyelvkönyvet és szótárt írt. Könyvtárában a világirodalom jelesei, Luther művei és testes kommentárok sorakoztak.

Lelkipásztor volt. Kemény ugarban járt az ekéje, s ő rávetette híven mind a két kezét. Nagy gondval készült a prédikációira, s mindig hétfőn kezdte. Ha meglátogatott, vagy meglátogattam, az volt az első: elkészültünk a vasárnapi prédikációra. Szentlélektől forró, boldog órák voltak ezek. Mindig szöszerint leírta minden igehirdetését, a kazuális szolgálatokeét is. A legutolsó hetek prédikációit is megtaláltam a füzetében, pedig akkor már a halállal viaskodott. — Nem ismertem hűségesebb pásztorl. Állandóan látogatott, élvezte, s behavazott tél-időben még szülést is vezetett le. Erős kezével csodálatos gyengéden tudott egy-egy szepegő gyermeknek injekciót adni. — Régi beteg volt, de nagy önfegyelemben élt, több halálos kórt hordozott a mindenre elégséges kegyelem erejével. Sohasem hallottam zúgolódní, panaszkodnı sem. — Sokszor beszélgettünk az utolsó dolgokról. Régóta készült hazá, félnapokat töltött bibliája mellett. Egyik utolsó levelében írta: „... Napról-napra nagyobb a csendesség, több a békesség lelkemben. A temetőre pedig úgy gondolok, mint puhán vetett nyugtató ágyra...“

Október 31-én alázatos, hűség, hős nagy szíve a kegyelemben biza-
kodók békességével utolsó dobbant...

S most ne vegyétek rossz névem tőlem, hogy búcsúzóul könnycseppbe mártom a tollamat. Ő volt a legjobb barátom. Olyan, akit szerezni nem lehet, csak ajándéka-kapni Istentől. Ő is ezt vallotta rólam. Közös tőből fakadt életünk húsz év óta együtt haladt, népünk szeretetében, szolgálataunk tusaiban. Sokat voltunk együtt s egy közösen szerkesztett egyszerű imádságos könyv — „Isten előtt“ — címlapján is egymás mellett van a nevünk. Tudom, hogy Jézus Urunk az élet könyvébe is egymás mellé írta vérével nevünket. Az övét már onnét semmi kí nem törölheti!

Vajha együtt lehetnének majd mindörökre — Isten előtt!

Szabó József

A liturgia nem állíthat szembe a prédikációval, mintha a liturgia a prédikációnak csak kerete, előkészítője, ornamentikája volna. Az igehirdetés és szentség, ének és imádság — a teljes istentisztelet a liturgia. Ilyen értelemben mondja már a Didaché: „Kézrátételrel ordináljatok püspököket és diakonusokat, akik a liturgiát végzik köztetek...“

Visszont mégis igaz, hogy a liturgia a hogyan kategóriájába tartozik. A liturgia kérdése lényege szerint mégis csak a forma kérdése. Ezt nem látni: túlhajtott liturgizmus volna. Ez ellen figyelmeztet a liturgus Lóhe: „Man motestiere freilich gegen das opus operatum und die Überschätzung des Ausszeren. Die Kirche bleibt was sie ist auch ohne Liturgie. Daher kommt das Heil der Kirche nicht.“ Az ige kinyilatkoztatója és a szentség őrzője nem adott kész liturgiát. Liturgiáj józanságunkhoz tartozik annak meglátása, hogy a liturgia nem a kinyilatkoztatáson, hanem az egyháztörténelem keresztüli érkezett hozzánk. Ezért nem beszélünk a keleti egyházzal „isteni liturgiá“ról, hanem a kialakult külsőségek tekintetében való lutheri szabadsággal mondjuk: Quod bonum est tenebimus.“ A jót megtartjuk, mert „nem szükséges, hogy az egyház koldusruhában járjon.“ Sőt „es dürfen doch alle Künste einig werden im Dienst und zur Ehre Gottes“ — mondja Luther; — „und es wird nichts Höheres und nichts Schöneres auf Erden geben als diese Gottesdienste des Herrn Christus heroits im Vorleuchten der himmlischen Liturgie.“ ... mondja Lóhe.

(Szabó József)

Az ébredés regényírója

D. ORAVALA ÁGOSTON †

Eredményes munkában töltött papi élet napja hanyatlott alá 1951. október 21-én, „A parasztproféta“ szerzőjének halálakor. A finn evangélikus egyháznak 54 éven keresztül papja, az ébredési mozgalom történése és regényírója, a bűn elleni harcot existenciális komolysággal harcoló kereszténység bizonyágtévője, a Szentlélek csodálatos munkáját a finn határokon túl is széles körökben népszerűsítő író volt Oravala Ágoston. A magyar evangélikus egyházhoz, egyes magyar egyházi emberekhez meleg testvéri szálak is fűzték, nagy művét anyagi ellenszolgáltatás nélkül, áldástkérő imádsággal bocsátotta a Tisza-Duna közé is ébresztő útjára. Illő, hogy megemlékezzünk róla halálhírének vételekor.

A mi számunkra, akik „A parasztproféta“ lapjain át ismertük meg Oravala Ágostont, minden bizonnyal az a legérdekesebb kérdés, hogyan lett ő a lelki ébredésnek, egy egész nép életét megérintő mennyei tűznek ilyen avatott tollú ábrázolójává.

Nem jelentéktelen Oravala Ágoston életében az a korszak, amely alatt Isten felkészítette erre a nem mindennapi szolgálatra. A családi-kör az első idők felébredtjeinek életével vette körül már kora gyermekségében. Középsiskolás korában Rosendal Maunu volt a vallásánára, aki 5 kötetben megírta a felébredtek történetét, s bizonyára ébredéstörténeti tájékozottságával és személyes hitével maradandó hatást tett az érzékenylelkű iskolásfiúra. Helsinkii egyetemi éve alatt maga is személyes lelki ébredésen ment keresztül, s a főváros zajos, sokszínű világában a felébredtek szeuratjában találta meg igazi otthonát. Azért járogatott oda a parasztzekés férfiak és feketekendős asszonyok gyülekezetébe, hogy szomjas lelke felfrissüljön az élő víznek a forrásánál. Pesonen Mátyás úgy emlékezik meg ezekről az időkről, hogy Oravalának külön kegyelmi ajándéka volt arra nézve, hogy hallgassa az ígét. Igen-igen nehéz volt rávenni arra, hogy maga is megszólaljon a szeuratokon. Pesonen emlékezete szerint nem is történt meg, csupán egyszer a helsinkii esztendők alatt. Ez a tulajdonsága később is megmaradt. Nyitott lélek volt és szívta magába a külső hatásokat. Azért tudott nagyon meg-gazdagodni.

Első papi esztendeit Dél-Pohjanmaa felébredt gyülekezeteiben, Lapuában és Nurmóban töltötte. Majdnem egy esztendeig Malmivaara Vilmos mellett is segédlelkészkedett. Itt ismerte meg a felébredt nép ünnepét és hétköznapiját. Fájdalomban és örömben, vereségben és győzelemben telő tusakodó életét. Belekerült az ébredési mozgalom második virágkorának sodró erejű lendületébe. Megelevenedtek a régi idők emlékei és újra erővel telt meg a porbasújtó és felemelő ige. Itt forrott össze egész életére a bánatos éneket éneklő, a bűnt nagyon komolyan vevő és kegyelmet sóvárgó felébredt néppel.

Oravalát végleges szolgálati helye Észak-Karjalába, Nurmesba szolgáltatta. Messze került azoktól a gyülekezetektől, ahol tömegmozgalom volt a felébredteknek a mozgalma. Ez a vidék külsőleg és a gyülekezet belsőleg egészen más képet mutatott, mint Pohjanmaa termékeny síkja. Ennek a változásnak mégis nagy szerepe volt Oravala íróvá érlelésében. Lelkivilágának ismerői és irodalmi munkájának ismertetői azt mondják, hogy Karjalába költözése óta Oravala szívét esendes honvágy töltötte el azok után a gyülekezetek után, ahol a felébredtek serege szeuratokra gyülekezik, jellegzetes énekeit éneklő és tusakodó harcát vívja az örök cél felé vándorolva. Ez a honvágy nagy mértékben indította Oravalát az írásra. Írói munkája eszköz volt számára, aminek a segítségével újra élhette azt a drága kincs-

nek megismert belső életét, aminek félt az elvesztésétől. Aligha született volna meg „A parasztproféta“, ha Oravala Ágoston munkaköre Dél- Pohjamaa felébredt gyülekezeteinek valamelyikében jelöltette volna ki.

A Karjalába költözés más szempontból is jelentős volt. Oravala addigi életének javát Pohjanmaa síkságán élte le. Ilyen élmények birtokában aligha tudott volna megalkotni egy olyan művet, amelyből a nagy erdők hangulata, a pusztaság békessége és az apró tavak csendje áradt. Nurmes félreesett azoktól a területektől, ahol tömegesen hódított a felébredtek mozgalma, valójában mégis olyan terület volt, amelyik közel esett Ruotsalainen Pál életének színteréhez. Maga a nagy ébresztő többször megfordult és munkálkodott ezen a területen. Nagy idők emlékei zsongták körül, a Lélek ébresztő crejével találkozó fiatal lelkészt, s körülötte valósággal megelevenedett a régi mult.

„A parasztproféta“ születése történeléről Oravala maga a következőket mondja: „Az öreg Pál életrajzának a megjelentetésekor 1913-ban Gummerus Jaakko barátom biztatására kezdett érlelődni bennem az a terv, hogy érdemes lenne megkísérélni ennek az életrajznak szépirodalmi formába öntését. Észrevettem, hogy Ruotsalainen Pál életrajzában sok drámai fordulat van, amely miatt kínálva kínálkozik ilyen feldolgozásra. Az öreg Pál élete maga egy regény. Valamelyest hatással volt rám Bull Jakab norvég Hauge-regénye, bár az inkább az elbeszélés külső kereteit tartotta szem előtt, én pedig belső lelki tényezőkre gondoltam felépíteni Ruotsalainen életrajzát, amelyek belső értékükkel és erejükkel hatnának, ragaszkodva természetesen a történeti igazsághoz is.“

A regény írását Oravala Ágoston 1914 őszén kezdte és egy évi megszakítás után, 1916 tavaszán fejezte be. „Az egész telet kemény munkában töltöttem, — mondja maga az író — éjszakánként írtam, míg a nappalok más munkában teltek. Idehaza és útközben mindig az öreg Pál és az útjai jártak az eszemben. Egészen beleéltem magam a munkába és eláradt rajtam az alkotás öröme.“

„A parasztproféta“ megjelenése nagy visszhangot keltett. Bár a lelki ébredés értetlenjei és ellenségei ezt az alkalmat is felhasználták a Szentlélek munkájának a gyalázására és lekicsinylésére, a felébredt nép és az egyház hivatalosai nagy szeretettel, elismeréssel és lelkesedéssel fogadták. Már a megjelenésekor svédül is jelenik meg belőle szemelvény és hamarosan ismerette válik az evangélikus északon. 1920-ban svédül, 1922-ben dánul, 1925-ben németül, 1932-ben magyarul és 1940–41-ben két részletben norvégül is megjelent.

„A parasztproféta“-nak, mint ébredéstörténeti regénynek egyik legjobb tulajdonsága, hogy a teljes történeti hűség szájszázalékos egyéni átélésben jelenítetik meg. Malmivaara Vilmos annak a hálalátára, hogy Oravala Ágoston történeti regényt ír, aggódott a terv sikertelessége felől a feladat nagysága és kényes természete miatt. Annál nagyobb volt az elismerése a könyv olvasása után a nagyszerű teljesítmény felett. „A fontosabb események mind történeti tények — írja Malmivaara ismertetésében, — teljes pontossággal és hűséggel előadva, Ruotsalainen Pál beszédei szóról-szóra megegyeznek a a kortársak feljegyzéseivel, illetve elbeszélésével, s nem gondolnám, hogy az öreg Pál ne vállalná azokat a szavakat is, amiket az író helyez az ajkára. A könyv minden sora megegyezik a felébredtek lelki világával és egy ponton sem hamisítja meg az igazságot.“ Különös súlyt ad ennek a nyilatkozatnak, hogy az ébredési mozgalom történeti tényeinek olyan ismerője teszi, amilyen Malmivaara Vilmos volt. Az ember azt gondolná, hogy ez a történeti hűség béklyót helyezett a regényíró szabadságára. Az olvasó mégsem érzi ezt sem. Ellenkezőleg, minden során átizzik az a bizonyosság, hogy az író személyesen átélte dolgokat ír, amelyekben mindenütt ott van a saját szíve

is, mert a regényben valami olyat jelenít meg, ami számára is mindent, az élet igazi értelmét, szíve fájdalmát és örömét, mindennapi harcát jelenti.

A vallásos szépirodalom általában beleesik a mesterkéeltség, naiv lélek-ábrázolás hibáiba. „A parasztproféta“ mindentől tökéletesen szabad. Oravala azért tudta a lelki életet olyan elevenen, meggyőzően ábrázolni, mert valóságos történetét, és ugyanakkor a maga életét írja meg benne. Ezért lehetett ez a regény az ébresztő szolgálat missziói eszközévé is. Átala nagyon sokan ismerték meg a Léleknek a munkáját, akik azoktól az eseményektől föld-rajzilag és történetileg messze estek, vagy az előítélet falai által elválasztott tanyákba, falvakba, városokba, ellátogatott idegen országba, még ide a messze került testvérnép közé is, hogy égetővé tegye a bűnt és kívánatossá a kegyeimet.

Ezért az újraéledt és közöttünk is ébresztgető parasztprofétáért vagyunk mi is halásak Oravalának. Ha ő hazament is, a bizonyágtétele közöttünk marad. És hitünk szerint tovább is munkálkodik.

Csepregi Béla

Az élet és a halál mesgyéjén

Írta: Oravala Ágoston

A szerző halálának alkalmából közöljük ezt az írást, amelyet éppen egy évvel ezelőtt a finn felébredtek karácsonyi kiadványa, az 1950. évi Talvikynttilät számára írt. Igen mély bepillantást enged ez az írás a felébredtek profétája és mozgalma nagy ábrázolójának legszemélyesebb életébe, s egyben megragadó rajza a halál folyójának partjára érkezett felébredt ember lelki szegénységének és egyedül a megfeszített Krisztusban való bizakodásának. Nyugalomba vonuló lelkipásztor megható bizonyágtételének is a példája.

Öreg ember vagyok. Nemrégiben már a nyolcvanegyedik életévemet is betöltöttem s ezáltal elértem a bibliai kor legmagasabb határát. „A mi esztendeinknek napjai hetven esztendő, vagy ha feljebb, nyolcvan esztendő ...“ — olvassuk a Szentírásban. Megpróbáltam felkelni a betegágyamból, hogy a hozzám érkezett kedves kérés teljesítéseképen, írjak valamit a karácsonyi ünnepi kiadványba, amelybe azelőtt is irogattam. De az öreg korral nemcsak testi gyengeség jár együtt, hanem a szellemi erők és képességek is nagy mértékben megfogyatkoznak. Lassan jönnek a gondolatok és szegényes a képzeletvilág. Tollam máskor könnyen róttá a sorokat, most már az is csak az öregkor akadozó lépéseivel halad előre.

Öreg pap vagyok. Ez év május elseje óta nyugalomban, mint a többi öreg pap is manapság. Ötvennégy esztendeig állottam a finn evangélikus egyház szolgálatában. Paposkodtam Dél-Pohjanmaa, Észak-Karjala és a nyugati Uusimaa gyülekezeteiben. Az utolsó április utolsó vasárnapján utolsó erőmet összeszedve tartottam az utolsó prédikációmat. Húsvét után a 3. vasárnap volt s az alapigém Jézus azon szavait tartalmazta, amelyeket földi élete utolsó estéjén mondott Tamásnak: „Én vagyok az út, az igazság és az élet; senki sem mehet az Atyához, hanemha énáltalam!“ Csodálatos textus, csodálatos ígék! Benne van a keresztyén hit veleje; minden, amire a szegény, erőtlén embernek szüksége van. Bárcsak én is úgy tud-

tam volna tolmácsolni ezt a drága üzenetet, ahogyan több mint száz esztendővel ezelőtt Nurmo templomában egy úrvacsorai istentiszteleten a nagy igehirdető, Malmberg Miklós Gusztáv prédikálta: „Festvérem, ha az életnek az útja meredek sziklafalba ütközik ügyannyira, hogy nem tudod, merre indulj, miként juss előbbre; ha az egyik ezt tanácsolja, a másik amazt, és te nem tudod, hogy melyik lát jól és melyik rosszul, emlékezz rá, hogy Egyvalaki azt mondotta: **En** vagyok az út! És ha mindenféle kusza gondolat vonja homályba a lelkedet, és nem tudod, hogy mi az igaz és mi a hamis, csak kínokban vergődő szíved kérdezi: micsoda az igazság? Halld meg akkor Uradnak a szavát: **En** vagyok az igazság! És amikor a halál borzalmai vesznek körül s fagyos hidegséget érzel a szívedben, amikor élet után sóvárogsz és nem találsz mást magadban és körülötted csak halált, amikor lejárnak a napjaid és nem látsz magad előtt mást, mint sötét, ijesztő, néma sírgödöröt, halld meg, még akkor is él **Ő**, aki azt mondja: **En** vagyok az élet!”

Elevenen érzem, milyen nagy szükségem van ezekre az igékre és erre a bizonyágtételre, amint itt fekszem betegen és tehetetlenül abban a paplakban, amely huszonkét évig volt az otthonom, de most már hamarosan itt kell hagynom.* Életem napjai leperegtek, a szerzőm kihullott a kezemből, munkanapom estére vált. Bármilyen is volt a futásom, most már vége van. Nincsen földi otthonom, és nem tudom, hol vár rám az utolsó nyugvóhely, ahol végső álomra hajthatom a fejemet. Eddig mindennap az élethez való kegyelemre volt szükségem, most a meghaláshoz szükséges kegyelmet sóvárgom. Amint sok finn paplak lehetett földi otthonom, most nagy gyengeségemben csak azért próbálok esedezni, hogy adjon az Úr örök lakozást a mennyben nekem is, meg az enyéimnek is.

Sokféle gondolat, emlék, reménység és imádság tölti meg annak az embernek a szívét, akinek a csónakját már eloldozni készülnek a halál folyójának partján. Legélesebben ifjúkorom emlékei elevenednek meg előttem: elém tárul Pohjanmaa síksága s meglátogatnak a magas karjalai dombok, a lelkem legmélyéig eltölt az együtt énekelt énekek emléke. Pedig azok, akik után most vágyakozom, már odaát vannak a folyó túlsó partján. Egyesek fiatalon keltek át, mások legszebb életük delén, ismét mások öregen és megfáradtan. Micsoda öröm lesz egyszer, amikor láthatom és köszönthetem őket, s amikor együtt részesedhetünk mindabban, amit az Úr az övéinek készített. De vajjon megérkezhetem-e én is oda, ahol szeretteim és barátaim vannak, akiknek az odaérkezéséért én is annyit tusakodtam? „Senki nem mehet az Atyához, hanemha én-általam” — mondja Krisztus. És én megpróbálok Hozzá igyekezni, az ő keresztje alá. Rá emlékezni, engesztelő halálára és mindarra, amit **Ő** a bűnösökért cselekedett. Mondom a feleségemnek is, aki mellettem virraszt az éjszaka csendjében: „Imádkozzál te is, az én imádságom nagyvon erőtlen.” Hosszú évtizedeken át igyekeztem szorongatott és fájószívű embereket vigasztalni, de most képtelen va-

* Egy évvel halála előtt, mint nyugálmoba vonult lelkésznek, ott kellett hagynia kedves paplakját és Helsinkibe költözött. (Ford.)

gyok a magam vigasztalására. Milyen gyenge és tehetetlen is az ember a betegágyon és a halál előtt. Hitetlenség, kételkedés, félelem, gondok és kísértések tarka serege emelkedik a lélek mélységeiből és ostromolja a szívet. Krisztus — egyedül és kizárólag : Krisztus, feljebb mint ahogy kérjük vagy elgondoljuk — Krisztus és az ő keresztje az egyetlen reménység, az egyetlen út és ajtó, az egyetlen oltalom és egyetlen segítség. Ez a betegágyam legmélyebb tanítása.

Tudomásom szerint én vagyok a legöregeebb az életben lévő papok között, akik láthatták a felébredt nép megelevenedésének csodálatos virágkorát a mult század végén és a jelen század elején. Micsoda idő volt az, különösképen Dél-Pohjanmaaban! Vasárnap minden út feketéllett a templomba és a szeuratra igyekezőktől. A gyülekező helyek tele voltak. Nemcsak a termek, hanem a pitvarok és az udvarok is. Malmivaara Vilmos prédikációja rázta fel a népet. Szinte a földből nőtt ki az egyre növekvő felébredt sereg. Minden arcon öröm és reménység, hit és jövőbe vetett bizalom tükröződött, a tavasz várakozás a nyár beköszöntésére. Az öregek felémelték csüggedt fejüket, kihúzták megrokkant derekukat. Az ébredésnek, Isten meglátogatásának csodálatos ideje volt, új bizonyág Isten Lelkének és igéjének az ereje mellett, nagy áldások reneszánsza. Most öregen és betegen folytonosan ennek a kornak az emlékeihez tévedek vissza. Az apák és anyák imádsága, megtörött lelke kapcsolta össze a régi ébredés idejét ezzel az újjal. A korábbi ébredés emlékének őrizetői szüntelenül kiáltottak az Úrhoz, hogy az új nemzedék meg tudja őrizni az áldott idő magvetését, hogy el ne vesszék belőle semmi, ami idegen. Imádság és vigyázás, hűség és engedelmség szükséges ehhez, alázatos lélek és a szent dolgok igazán szentnek tartása. Arra van szükség, amit gyermekkorunk óta tanultunk: „Hogy mi az Uristent mindenek felett féljük és szeressük...”

Férfikorom legszebb idejére Észak-Karjalába kerültem, a Pielistö partjára, Nurmesba. Az ember azt gondolja, hogy életútjának irányítása a saját kezében van. Ilyen gondolattal tervez, válogat a lehetőségekben és határoz az eléje kerülő döntő kérdésekben, amint azonban esztendőik és évtizedek mulnak el felette, belátja, hogy magasabb vezetés van a döntései mögött.

A felébredt nép részéről sok jelét tapasztaltam a barátságának és szeretetnek egész életemen keresztül. Sokan bátorítottak és biztattak nagy munkámban és sokan imádkoztak értem gyengeségemben. Sokan várnak rám és fogadnak szeretettel a túlsó parton is, ha én is megérkezhetek oda, ahol Isten nagy kegyelméből ők már elvették a győzelem drága jelét. Most is nagyon rászorulok testvéreim közbenjáró könyörgésére, hogy boldog véget érjek és a szomorúság völgyéből az Úrhoz költözhessem, a dicsőség országába, hogy beteljesedhessék az, amit könyvem norvég fordítója mondott az igazak halálára célozva: „Estefelé kiderül az ég!”

Fordította: Csepregi Béla

Dr. KÓSA PÁL:

TEMETÉSI AGENDA

Előszó

Lelkészi karunk régen várja a temetési agenda megjelenését. Temetési gyakorlatunk a legtarkább szolgálatunk az egyházban. Annnyira sokszínű ez a gyakorlat és annyira mélyen gyökerezhetik főleg falusi gyülekezeteink népszokásaiban, hogy egyszerre nem is lehet megváltoztatni. A régit eltörölni és helyette egyszerűen újat parancsolni, erőnket meghaladó feladat volna. Cél tudatosan kell haladni az egység felé! A gyülekezet nevelésével kell elkezdenünk és az evangélium tiszta hirdetésével kell kísérnünk, s akkor hiszem, hogy hamarosan egységes temetési gyakorlattal rendelkezhetünk.

Agendánk az egységesítés céljának szolgálatában akár állani. Mégis nem tartalmaz „állomásokat“, amelyeket egymásután el kell érniünk, hogy egy bizonyos terv szerint egyszer elérjünk a helyes egységre. Ha újat vezetünk be, akkor a véglegeset vezessük be és nem csupán valami mást, hogy idő múltán újra mást alkalmazzunk. — A temetési liturgia tudományos kutatás, komoly teológiai megfontolás, valamint szakemberekkel való konszenzus után készült. Magam már három esztendeje gyakorlom és a szükségesség változtatásokat — a gyakorlati igényeknek megfelelőleg — már meg is tettem.

A temetés alkalmával az egyház cselekszik. Imádságaink az egyház imádságai. Ezért úgyszólván alig írtam magam imádságot. A magyar, angol, német és szlovák agendák legszebb imádságait fordítottam le. A finn és svéd imádságokat barátaim fordították. Itt is megköszönöm segítségüket. — Meg kell emlékezni még dr. Gárdonyi Zoltán tanárról, aki a zenei rész összeállításánál volt segítségemre.

Tartalmaz még a könyvecske rövid tájékoztatót az evangélikus temetésről, valamint homiletikai útmutatót. Beszédvázlatok közlésétől el kellett tekinteniük.

Azzal a reménységgel bocsátom útra a munkálatot, hogy szolgálatainknak jó segítségére lesz. Sokszínű temetési gyakorlatunk egységrehozatalában pedig evangélikus keresztyén egyházunknak tehetek némi szolgálatot.

Budapest-Rákoskeresztúr, 1951. reformáció.

Dr. teol. KÓSA PÁL lelkesz

Temetési liturgia

A. Temetési szertartás a háznál, temetői kápolnában, vagy a templomban.

Ha a szertartás a templomban folyik le, a 2—7. rész az oltár előtt történik.

1. Gyülekezeti ének.

2. *Lelkész*: Az Atya, Fiú, Szentlélek, Szentháromság egy igaz Isten nevében!

Gyülekezet: Ámen, ámen, ámen!

3. Kyrie (változatban!) *Lelkész*: Uram könyörülj rajtunk!

Gyülekezet: Uram könyörülj rajtunk!

Lelkész: Krisztus könyörülj rajtunk!

Gyülekezet: Krisztus könyörülj rajtunk!

Lelkész: Uram könyörülj rajtunk!

Gyülekezet: Uram könyörülj rajtunk!

4. Responsorium (különféle változatban.) *Lelkész*: Minden test olyan mint a fű és annak szépsége mint a mezei virág!

Gyülekezet: De Istennek beszéde megmarad mindörökké!

5. Zsoltárimádság a gloria patríval. (változatban) *Lelkész*: Imádkozunk a zsoltárossal:

A mélységből kiáltok hozzád, Uram, Uram hallgassd meg az én szómat. Legyenek füleid figyelmesek könyörgő szavamra. Ha a bűnök számontartod Uram, Uram kiesoda maradhat meg? Hiszen tenálad van a bocsánat, hogy féljenek téged. Várom az Urat, várja az én lelkem az Urat és bízom az ő ígéréteiben. Dicsőség legyen az Atyának, a Fiúnak és a Szentléleknek, miképen kezdetben dicsősége volt, úgy most és mindörökkön örökké. Ámen.

6. Lekió. *Lelkész*: a) Hallgassa meg a gyülekezet Isten ígését, ahogyan mulandóságunkról tesz bizonysgot:

Meg van írva: A mi esztendeink napjai hetven esztendő, vagy ha feljebb nyolevan esztendő, és nagyobb részük nyomorúság és fáradság, mely gyorsan tovatűnik, mintha repülnénk. (90. zsoltár 10. vers.)

b) Hallgassuk meg miként int minket Isten ígéje, hogy készüljünk a halálra (ítéletre): Meg van írva: Legyenek a ti derekaitok felövezve, és szövétnekeitek meggyujtva; ti pedig hasonlók az olyan emberekhez, akik az ő urukat várják, mikor jön meg a menyegzőről, hogy mihelyt megjő és zörget, azonnal megnyissák neki. Boldogok azok a szolgák, akiket az Úr mikor haza megy, vigyázva talál. (Lukács ev. 12, 35—37.)

c) Hallgassuk meg, hogyan vigasztal minket Isten ígéje mulandóságunk közepette: Meg van írva: Meg vagyok győződve, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem hatalmasságok, sem jelenvalók, sem következők, sem magasság, sem mélység, sem semmi más teremtmény nem szakaszthat el minket.

4
az Istennek szerelmétől, mely vagyon a mi Urunk Jézus Krisztus-
ban. (Róm. 8, 38—39.)

d) Hallgassuk meg végül Isten igéjének bizonyágtevését
üdvösségünkről: Meg van írva: Monda neki Jézus: Én va-
gyok a feltámadás és az élet; aki hisz énbenem, ha meghal is él;
és aki csak él és hisz énbenem, soha meg nem hal. (János 11,25—26.)

Boldogok, akik hallgatják és megtartják Istennek igéjét. Amen.

6. Kollektá. *Lelkész*: Mindenható Isten, aki szent apostolaid által
arra tanítottál minket, hogy felette ne szomorkodjunk azokért, akik
a Krisztus Jézusban elaludtak, légy kegyelmes hozzánk, hogy ez élet
után minden szentiddel egyetemben részesei lehessünk az örök élet-
nek, amelyet a te szent Fiad által készítettél. Hallgass meg minket,
ugyanazon te szent Fiad, mi Urunk Jézus Krisztus nevében kérünk.
Amen.

7. Főének. (templomi szolgálat esetén a lelkész leül, majd a
szószékre megy. Az éneket énekar is helyettesítheti.)

8. Igehirdető szolgálat.

Üdvözl. Alapige. Prédikáció.

Kötött imádság. *Lelkész*: Mindenható örök Uristen! Te úgy
akartad, hogy a bűn miatt meghaljon az ember, de hogy ne marad-
junk örökké a halál hatalmában, te voltál az is, aki egyetlen fiadat
odaadtad érettünk, hogy elszenvedje érettünk a kereszthalált. Ké-
rünk, fordítsd atyai arcodat felénk és tekints szegény gyermekeidre.
Add a te szent kegyelmedet, hogy végezzük ezt a temetést arra emlé-
kezve, hogy amikor akarod szerint minket elhívsz innen, nekünk
is porrá kell lennünk. Tartsuk ezért jó emlékezetünkben, hogy nincs
itt nekünk maradandó városunk.

Könyörülj azért rajtunk és add kegyelmedet, hogy keressük azt,
ami örökkévaló, éljünk szent akarodod szerint, hogy egykor minden
hívóvel együtt örök életre feltámadjunk. Alázatosan kérünk tégedet,
hogy elköltözött testvérünket szent Fiad által az utolsó napon a vá-
lasztottak között feltámasszad és neki velünk együtt örök életet adj.
Ugyanazon te szent Fiad, a Jézus Krisztus nevében kérünk. Amen.

Miatyánk. Apostoli áldás.

9. Ének.

B. Temetési szertartás a háznál, ha a temetés három helyen folyik le.

Szertartás a háznál:

1. Gyülekezet éneke.

2. Apostoli üdvözl. *Lelkész*: Kegyelem néktek és békeség
Istentől a mi Atyánktól és az Úr Jézus Krisztustól. Amen.

3. Imádság. *Lelkész*: Mielőtt keresztyén társunk kihült poraival
Isten házához (a temetőbe) indulnánk, Isten színe előtt megállva
imádkozzunk.

Uristen, mi mennyei szent Atyánk, életünknek és halálunknak
szabad Ura! Áldunk téged ezért az életért, amelynek porrészeit most

a földi lakóházból az anyaföld mindeneket magába fogadó ölére készülünk helyezni. Áldunk mint mindenható Atya-Istent, aki elköltözött testvérünket is gyermekeddé teremtette. Földi életútján megtartottad.

Aldunk téged Fiú-Isten, Úr Jézus Krisztus, aki testvérünket szent és drága véreden az ördögtől, pokoltól és halálnak hatalmától megváltottad.

Aldunk téged Szent Lélek-Isten, hogy testvérünket már gyermekségében a szent keresztség által a te nyájad tagjává tessed.

Szentháromság egy igaz Isten! Könyörgünk áld meg ezen mi utolsó szolgálatunkat, amellyel testvérünk porrészeit a nyugalom helyére kísérjük. Mirajtunk pedig könyörülj. Áldj meg minket és világosítsd meg a te orádat rajtunk. Ámen.

4. Vótum. *Lelkész:* Áldjon meg minket az Úr azon az úton, amelyen elindulunk. Isten, a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja és minden vígasztalásnak Istene áldjon meg minket minden nyomorúságukban. Ámen.

A gyászháztól a templomba, vagy a temetőbe vonul a gyülekezet. ahol az A) alatti szertartás következik.

C. Temetési szertartás gyülekezet nélkül.

(Budapest, vidéki városok, szórványok, ahol a gyülekezet csak másvallásúak közönsége.)

1. Ének. Énekkar; egy-két hívőnek éneke a lelkésszel.)

2. *Lelkész:* Az Atya, Fiú, Szentlélek Szentháromság egy igaz Isten nevében. Ámen.

3. Lekció. *Lelkész:* Elhunyt testvérünk porrészei felett szólaljon meg Isten igéje, mert meg van írva: Minden test olyan mint a fű és az embernek minden dicsősége olyan mint a fű virága. Megszárad a fű és virága elhull. De az Úr beszéde megmarad örökké. (I. Péter 1, 24—25.)

Következik A) 5. része: négyes lekcio.

4. Kollektá imádság.

5. Alapige. Prádikáció. Kötött imádság. Miatyánk. Áldás.

D. Teljes szertartás a sírnál.

1. Kísérő ének utolsó verse. (Ez alatt a koporsót a sírba engedik. Ennek esupán gyakorlati jelentősége van és pedig kettős. Egyrészt a nehéz percek megzavarják a „sírbatételi aktust”, másrészt az úgysis szimbolikus hantvetés realisabbá válik.)

2. Antifona-responsorium. *Lelkész:* Én vagyok a feltámadás és az élet, mondja az Úr!

Gyülekezet: Aki énbennem hisz, ha meghal is él.

3. Lekció. *Lelkész:* Hallgassuk meg az apostol bizonyágtételét az ember haláláról: Elvettetik romlandóságban, feltámasztatik romolhatatlanságban; elvettetik gyalázatosságban, feltámasztatik dicsőségben; elvettetik erőtlenségben, feltámasztatik erőben; mert szükség, hogy a romlandó test romolhatatlanságot öltson magára és e ha-

landó test halhatatlanságot öltön magára. Mikor pedig ez a romlandó test romolhatatlanságba öltözik és e halandó halhatatlanságba öltözik, akkor beteljesül amaz ige, mely meg vagyon írva: Elnyeletett a halál diadalra. Hála az Istennek, aki a diadalmat adja nekünk a mi Urunk Jézus Krisztus által.

4. Hitvallás. *Lelkés:* Tegyük vallást e nyitott sír mellett keresztyén hitünkéről és mondjuk el minden keresztyén hitvallását:

Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremtőjében. Hiszek a Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, a mi Urunkban, aki fogantatott Szentlélektől, született Szűz Máriától, szenvedett Pontius Pilátus alatt, megfeszítettet, meghalt és eltemetettet; alászállt a poklokra, harmadnapon feltámadott halottaiból, felment a mennyekbe, ott ül Istennek, a mindenható Atyánknak jobbján, ahonnan eljő ítélni őket és holtakat.

Hiszek a Szentlélekben, egy keresztyén anyaszentegyházat, szenteknek közösségét, bűnöknek bocsánatát, testnek feltámadását és az örök életet. Ámen.

5. Kollekt. *Lelkés:* Irgalmas Isten! Te egyszülött Fiadat nem kímélted, hanem mindnyájunkért halálra adtad és feltámasztottad a mi megigazolásunkra. E nyitott sír mellett alázatos szívvel kérünk, add a Te Szent Lelked által, hogy kegyelmedben sohasem kételkedjünk, hitünkben meg ne inogjunk; ha a mi végőránkat elhozod, a feltámadás reménységében életünket a Te kezéidbe tegyük le. Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

6. Sírbatételi aktus. *Lelkés:* Miután az élet és halál Ura úgy akarta, hogy keresztyén társunk eltávozzék a gyülekezetből, földi maradványait helyezzük az anyaföld ölére:

Atya-Isten, amit te teremtettél,

Fiú-Isten, amit te megváltottál,

Szentlélek-Isten, amit te megszenteltél

szentséges kezéidbe helyezzük; port a pornak, hamut a hamunak (háromszoros földvetés) a Jézus Krisztus által való feltámadás bizonyos reménységében, aki elváltoztatja a mi nyomorúságos testünket, hogy hasonló legyen az ő dicsőséges testéhez amaz ő hatalmas munkája szerint, mely által maga alá is vethet mindeneket.

Gyülekezet: Ámen, ámen, ámen. —

7. Doxologia. *Lelkés:* Közülünk senki sem él önmagának, Halleluja!

Gyülekezet: Közülünk senki sem hal önmagának, Halleluja!

Lelkés: Mert ha élünk, az Úrnak élünk, s ha meghalunk, az Úrnak halunk meg, Halleluja!

Gyülekezet: Azért akár éljünk, akár haljunk, az Úréi vagyunk, Halleluja!

Lelkés: Mert azért halt meg, támadott fel és elevenedett meg a Krisztus, hogy mind a holtakon, mind az élőkön uralkodjék, Halleluja!

Gyülekezet: Neki legyen dicsőség örökkön örökké, Halleluja!

8. Ároni áldás a gyülekezetre. *Lelkész:* Áldjon meg téged az Úr és őrizzen meg téged. Világosítsa meg az Úr az ő orcáját terajtd és könyörüljön terajtd. Fordítsa az Úr az ő orcáját tereád és adjon neked békességet. Ámen.

9. Ének. (Hantolás.)

E. Szertartás a sírnál gyülekezet nélkül.

1. *Lelkész:* Én vagyok a feltámadás és az élet, aki énbennean hisz, ha meghal is él, ezt mondja az Úr Jézus. Ámen.

2. Lekció.

3. Hitvallás.

4. Kollektá.

5. Sírbatételi aktus, befejezve a lelkész által mondott „ámen”-el.

6. Áldás.

F. Temetési szertartás csak a sírnál.

Ha hangzik igehirdetés, az a lekción elé kerül az antifona, illetőleg kezdő ige után. Igeolvasás, igehirdetés. Kötött imádság. Miatyánk. Majd a D), illetőleg E) rendje következik.

G. Temetési szertartás, amikor nincs sem gyülekezet, sem közönség.

(Kórházi, fogházi temetéseknél előfordul, hogy csak a lelkész van jelen, s még a sírásók, vagy fogolytársak sincsenek a közelben)

A lelkész, ha megteheti, kísérelje ki a koporsót a temetőbe. Ott mondja el csendesen az alább következő imádságot. Ha van valaki jelen, szólítsa fel az imádkozásra. Ha nem áll módjában a halottat a temetőbe kísérni, a koporsó helyén imádkozzék.

1. Uram! Orcapirulással áll most a Te szolgád előtted. Ime itt egy megkeresztelt gyermeked földi maradványai mellett meglátszik a gyülekezet nagy szegénysége. Uram, Te ezt az embert is gyermekeddé fogadtad már keresztségekor, testvérek közé a gyülekezetbe helyezted, s most senkije sincs, aki az utolsó szeretetszolgálat parancsát teljesítené. Egyedül maradt a Te szolgáddal. Uram bocsásd meg a Te gyülekezetednek ezt a bűnét. Ne ródd fel a nemtörődomségét! Könyörülj rajtunk, hogy a magánosság, a számkivetettség, az egyedülvalóság hasonló szomorú sorsára egy se jusson a Te népedből. Uram könyörülj, Krisztus irgalmaz, Uram könyörülj rajtunk. — Uram Te ismered e magános, magára maradt életnek minden titkát. Ha úgy kedves neked, alázatosan kérek Tégedet, hogy ezt az elköltözött testvért Szent Fiad által az utolsó napon a választottak között feltámasszad és neki minden hívővel egyetemben adj örök életet. Miatyánk...

2. Sírbatételi aktus:

Atya-Isten, amit te teremtettél,

Fiú-Isten, amit te megváltottál,

Szentlélek-Isten, amit te megszenteltél

szentséges kezeidbe tesszük le, port a pornak, hamut a hamunak (háromszoros földvetés) a Jézus Krisztus által való feltámadás bizo-

nyos reménységében, aki elváltotatja a mi nyomorúságos testünket, hogy hasonló legyen az ő diadalmas testéhez amaz ő hatalmas munkája szerint, mely által maga alá is vethet mindeneket. Ámen.

H. Halvaszületett vagy keresztleetlen gyermek temetése.

Halvaszületett vagy keresztleetlen gyermeket általában „csendben“ szokták eltemetni; aki nincs megkeresztelve, nem tartozik az egyházhoz. A keresztyén szülők felé irányuló szeretet-parancs szükségessé teheti a lelkész szolgálatát. Ebben az esetben a lelkész *csak a sírnál* a következőképpen végezzen:

Kedves Testvérek! Az Úr Jézus azt mondja: Ha valaki nem születik víztől és Szentlélektől, nem mehet be Istennek országába. — Ebből következik, hogy aki nincs megkeresztelve, nem lehet az üdvösség részese. Ez azonban csak azokra érvényes, akik a szent keresztségben részesülhetnének, de azokra nem, akik számára ez a lehetőség nem adatott meg. Ezért ajánlhatjuk reménységben a holtanszüllötteket (keresztleetlen gyermekeket) Isten irgalmába.

Kifejezetten azt mondja az Úr Jézus Máté evangéliuma 18, 14-ben, hogy a mi mennyei Atyánk akarata szerint egynek sem szabad elvesznie a kicsinyek közül.

Végül a hívő keresztyén apa és anya gyermekét jóval érkezése előtt imádságaiban már ugyanis Isten atyai szívére helyezi. Az ilyen szülők bizonyosak lehetnek abban, hogy Isten imádságaikat meghallgatta.

Így vígasztalódjatok ti is, Kedves Szülők gyászotokban. Alázzátok meg magatokat bizalommal Isten hatalmas keze alatt. Bizzatok abban, hogy Isten kegyelmes a ti gyermeketekhez. Ő segítsen mindnyájunkat, hogy félelmében éljünk, kegyelmében haljunk, s végül az örök élet örökösei legyünk az Ő szent Fia az Úr Jézusért.

Imádkozzunk: Mindenható Isten, mennyei Atyánk! Te tanácsod és akaratom szerint nem engedted meg, hogy ez a gyermek élve a világra szülessék (szent keresztségben részesüljön). Meghajlunk megalázó hatalmas kezed alatt. Te adsz és Te veszel el. Te gazdagítasz meg és te teszel szegénnyé. Te alázol meg és Te emelsz fel ismét. Mindezeket nem a mi gondolataink, hanem a Te gondolataid szerint eszeleked, amelyek magasabbak a mi gondolatainknál. Segíts meg, hogy ezt teljes szívvel higvjük. Ilyen hittel erősítsd meg a megszorodott szülők szívét, akikre nehéz szenvedést mértél, hadd tudják ezt a megpróbáltatást a Te kezedből venni. Tedd őket a hitben bizonyossá afelől, hogy ez az utad is jóság és könyörület. Tedd azt, hogy a Te — gyermeküket keresztség nélkül is üdvözíteni tudó — kegyelmedben hinni merjenek. Ez a szomorúság szolgáljon nekik intésül arra, hogy az üdvösséget naponkénti bűnbánatban, igaz hittel keressék. Eljussanak egykor az üdvösségre, amelyet számukra is készítettél. Oda segítsd őket is és mindnyájunkat ugyanazon Te szent Fiad által, aki veled és a Szentlélekkel él és uralkodik örökkön örökké. Ámen.

Vagy: Atyánk, Istenünk! A te gondolataid nem a mi gondolataink és a te utaid nem a mi utaink. Ezt a gyermeket, akinek sírja

mellett állunk, nem erre a világra való életre teremtetted, s nem teljesedett a reménység, mellyel szerettei őt várták. Mégis tudjuk, hogy minden teted jó, ha az a mi számunkra értelmetlennek látszik is. Megszomorítasz, de ismét könyörölsz is rajtunk. Olyan Istenünk vagy Te, aki segítesz és olyan Urunk vagy, aki megmentesz. Meghajtjuk azért térdünket e sírnál előtted a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja előtt és kérünk, adj e gyermek hozzátartozóinak és nekünk mindnyájunknak erőt, hogy legyünk bátrak és erősek minden gyászban, most is, és tudjunk így szólni: A Te akaratod legyen meg. Amen.

Jegyzetek: Nehézséget okozhat, hogy a lelkész nem tud énekelni. Mondhatja prózában is az éneklendőket. A gyülekezet vagy énekkar a responsoriumot éneklí. — Az apostoli hitvallás nem szerves része a temelési szertartásnak. Szórványhelyzetünk indokolja felvételét. Jó ott is megtartani, ahol nem szórvány jellegű a gyülekezet. — Sokszor kívánnak idegenben elhunyt és eltemetett hozzátartozó részére gyászistentiszteletet. Kellő felvilágosítás után — i. e. hogy nem érdemszerző cselekedetről van szó — az A) rend igen alkalmas templomi megemlékezésre. Az igehirdetésen múlik, hogy ne hit-elveinkkel ellentétes vélemény alakuljon ki az ilyen istentisztelettel kapcsolatban.

II. RÉSZ

Változatok a liturgia egyes pontjaihoz

A. ANTIIFONARESPONSORIUMOK.

1. *Lelkész:* Elég immár, én Istenem, vedd el az én lelkemet!
Gyülekezet: Mert nem vagyok jobb az én atyáimnál.
2. *Lelkész:* Bocsásd el Uram a te szolgádát békességgel!
Gyülekezet: Mert látták az én szemeim a te üdvösségedet.
3. *Lelkész:* Jöjjetek éhózzám mindnyájan, akik megfáradtatok és megterhelttetek.
Gyülekezet: És én megnyugosztalak titeket!
4. *Lelkész:* Boldogok a halottak, akik az Úrban halnak meg!
Gyülekezet: Mert megnyugosznak fáradságaiktól.
5. *Lelkész:* Jelentsd meg Uram az én végemet és az én napjaim mértékét!
Gyülekezet: Hadd tudjam, hogy milyen mulandó vagyok!
6. *Lelkész:* Taníts meg minket, Urunk, számlálni napjainkat!
Gyülekezet: Hogy böles szívhez jussunk!
7. *Lelkész:* Tudom, hogy az én Megváltóm él!
Gyülekezet: És utoljára az én porom felett megáll.
8. *Lelkész:* A bűn zsoldja a halál, mondja az Úr apostola.
Gyülekezet: Isten kegyelmi ajándéka pedig örök élet!
9. *Lelkész:* Ne nyugtalanodjék a ti szívetek, higyjetek énbennem, monda az Úr!
Gyülekezet: Az én atyám házában sok lakóhely van, mondja az Úr!

10. *Lelkész*: Könyörülj rajtam, én Istenem, a te kegyelmességed szerint.

Gyülekezet: Irgalmasságodnak sokasága szerint töröld el az én bűneimet.

Gyermekeknel:

11. *Lelkész*: Engedjétek hozzám jönni a kisdedeket (gyermeket), monda az Úr!

Gyülekezet: Mert ilyenké a mennyeknek országa, mondja az Úr.

12. *Lelkész*: Az Úr adta az Úr vette el!

Gyülekezet: Áldott legyen az Úrnak neve!

13. *Lelkész*: Az asszonytól született ember rövid életű.

Gyülekezet: Mint a virág, kinyílik és elhervad!

14. *Lelkész*: Ime tenyérnyivé tetted napjaimat és az én életem te előtted mint a semmi!

Gyülekezet: Bizony merő hiábavalóság minden ember, akár-hogyan áll is!

15. *Lelkész*: Emlékezzél meg a te teremtődről ifjúságodnak idejében.

Gyülekezet: Míg el nem jönnek a veszedelem napjai.

B. ZSOLTÁROK

10. Zsoltár.

Uram, miért állasz távol? Miért rejtőzöl a szükség idején? Kelj fel, Uristen, emeld fel kezedet; ne feledkezzél el a szegényekről. Te látod ezt, mert Te megnézed a hamisságot és a fájdalmat, hogy rávéssed kezéd. Tereád hagyja magát az ügyefogyott, az árvának is Te vagy segedelme. A szegénynek kívánságát meghallgatod oh Uram! Megerősíted szívüket, füleiddel figyelmezel, hogy ítéletet tégy az árvának és nyomorodottnak, hogy többé már ne rettentessen a földből való ember.

Dicsőség legyen az Atyának...

16. Zsoltár.

Tarts meg engem Istenem, mert Benned bízom. Ezt mondom az Úrnak: én Uram vagy Te; felettéd való jóm nincsen. Az Úr az én osztályos részem és poharam; Te támogatód az én sorsomat. Az én részem kies helyre esett, nyilván szép örökség jutott nékem. Áldom az Urat, aki tanácsot adott nékem. Az Urra néztem szüntelen, mert jobb kezem felől van, meg nem rendülök. Azért örül az én szívem és örvendez az én lelkem; testem is biztonságban lakozik. Mert nem hagyod a lelkemet a seolban; nem engeded, hogy a te szentled rothadást lásson. Te tanítasz engem az élet ösvényére, teljes örömöm van tenélad, a te jobboldon gyönyörűségek vannak örökké. Dicsőség legyen...

17. Zsoltár.

Ragaszkodtak lépteim a te ösvényeidhez, nem ingadoztak lábaim. Hívalak én, mert te felelhetsz nékem, Istenem! Hajtsd hozzám füledet, hallgasd meg az én beszédemet. Mutasd meg csodálatosan a te kegyelmedet. Én igazságban nézem a te orcádat, megelégszem a te ábrázatoddal, midőn felszerkenek. Dicsőség legyen...

23. Zsoltár.

Az Úr az én pásztorom, nem szűköködöm. Fűves legelőkön nyugtat engem, csendes vizekhez terelget engem. Lelkemet megvidámítja, az igazság

ösvényein vezet engem az ő nevéért. Még ha a halál árnyékának völgyében járok is, nem félek a gonosztól, mert te velem vagy; a te vessződ és botod, azok vigasztalnak engem. Bizonyára jóságod és kegyelmed követnek engem életem minden napján s az Úr házában lakozom hosszú ideig. Dicsőség az Atyának...

27. Zsoltár.

Az Úr az én világosságom és üdvösségem, kitől féljek? Az Úr az én életemnek erőssége, kitől remegjek? Egyet kérek az Úrtól, azért esedezem, hogy lakhassam az Úr házában életemnek minden idejében; hogy nézhessem az Úrnak szépségét és gyönyörködhessem az ő templomában. Bizony elrejt engem az ő hajlékába a veszedelem napján; eltakar engem sátrának rejtekébe, sziklára emel fel engem. Bizony hiszem, hogy meglátom az Úr jóságát az élőknek földén. Dicsőség legyen...

39. Zsoltár.

Jelentsd meg Uram az én végemet és napjaim mértékét, mennyi az? Hadd tudjam, hogy milyen mu'andó vagyok. Ime tenyérynyivé tetted napjaimat és az én életem te előtted mint a semmi. Bizony merő hiábavalóság minden ember, akárhogyan áll is. Bizony, árnyékként jár az ember; bizony, csak hiába szorgalmatoskodik; rakásra gyűjt, de nem tudja ki takarítja be azokat. Most azért mit remélek oh Uram? Tebenned van bizodalmam, ments ki engem minden álnokságomból, vedd le rólam a Te ostorodat. Mikor a bűn miatt büntetéssel fenýísz valakit, elemészted, mint molyt az ő szépségét. Bizony merő hiábavalóság minden ember. Halld meg Uram az én könyörgésemet, figyelmezzél kiáltásomra! Könnyhullatásomra ne vesztegelj; mert én jövevény vagyok tenálad, zsellér, mint minden én ősom. Ne nézz rám, hadd enyhüljek meg, mielőtt elmegyek és nem leszek többé. Dicsőség legyen...

40. Zsoltár.

Boldog ember az, aki az Úrba vetette bizodalmát és nem fordul a követlyekhez és a hazugságra vetemedettekhez. Sokat cselekedtél te Uram Istenem a te csodáiddal és terveiddel mérettünk; semmi sem hasonlítható Hozzád; hirdetném és elbeszelném, de többek, semhogy elszámálhatnám. Te Uram ne tartsd vissza tőlem irgalmadat, kegyelmed és igazságod mindig megóvnak engem. Mert bajok vettek engem körül, amelyeknek számuk sínesen, utólértek bűneim, amelyeket végig sem nézhetek; számosabbak a fejem hajszálainál és a szívem is elhagyott engem. Tessék Uram néked, hogy megments engemet; siess Uram segítségemre; Te vagy segítségem, szabadítóm, oh Istenem ne késsél! Dicsőség legyen...

42. Zsoltár.

Mint a szarvas kívánczik a folyóvizekre, úgy kívánczik az én lélkem hozzád, oh Isten! Szomjúhozik lélkem Istenhez, az élő Istenhez, mikor mehetek el és jelenhetek meg Isten előtt? Istenem elcsügged bennem az én lélkem, azért emlékezem reád. Ítéld meg engem oh Isten és oltalmazd meg az én ügyemet! Küld el világosságodat és igazságodat, azok vezessenek engem, hadd dicsérjelek téged Isten, én Istenem! Dicsőség legyen...

69. Zsoltár.

Szabadíts meg engemet oh Isten, mert a vizek lélkemig hatoltak! Én pedig néked könyörgök, oh Uram; jókedvednek idején oh Isten a te kegyelmed sokaságához képest hallgass meg engem a te megszabadító hűséggeddel. Ments ki engem az iszapból, hogy el ne süllyedjek. Hallgass meg engem Uram, mert jó a te kegyelmességed. A te irgalmasságodnak sokasága szerint tekints énreám és ne rejtsd el orcádat a te szolgádtól. Légy közel az én lélkemhez és váltsd meg azt, emeljen fel oh Isten a te segédlemed. Dicsőség legyen...

86. Zsoltár.

Hajtsd hozzám Uram a füledet, hallgass meg engem, mert nyomorult és szegény vagyok én. Könyörülj énrajtam Uram, mert Hozzád kállok minden napon, vidámitsd meg a te szolgádnak lelkét, mert hozzád emelem fel Uram lelkemet. Mert te Uram jó vagy és kegyelmes és nagy irgalmasságú mindazokhoz, akik hozzád kiáltanak. Figyelmezzél Uram az én imádságomra és hallgass meg az én könyörgésemmek szavát. Nyomorúságomnak idején hozzád kiáltok, mert te meghallgatsz engem. Mert nagy vagy te és csodadolgokat művelsz, csak te vagy Isten egyedül. Mutasd meg nekem a te uladat, hogy járhassak a te igazságodban és teljes szívvel féljem a te nevedet. Dicsőség legyen...

103. Zsoltár.

Áldjad én lelkem az Urat és egész bensőm az ő szent nevé! Áldjad én lelkem az Urat és el ne feledkezzél semmi jóléteményéről! Aki megbocsátja minden bűnödöt, meggyógyítja minden betegségedet, aki megváltja életedet a koporsótól, kegyelemmel és irgalmassággal koronázza meg téged. Könyörülő és irgalmas az Úr, késedelmes a haragra, nagy kegyelmű. Nem fűneink szerint cselekszik velünk és nem fizet nekünk a mi álnokságaink szerint. Mert amilyen magas az ég a földtől, olyan nagy az ő kegyelme az őt félők iránt. Amilyen távol van a napkelet a napnyugtától, olyan messze veti el tőlünk a mi vétkeinket. Amilyen könyörülő az atya a fiakhoz, olyan könyörülő az Úr az őt félők iránt. Dicsőség legyen...

116. Zsoltár

Körülvettek engem a halál kötelei és a pokol szorongatásai támadtak meg engem, nyomorúságba és inségbe jutottam. És az Úrnak nevét segítségül hívám: kérlek Uram, szabadítsd meg az én lelkemet. Az Úr kegyelmes és igaz és a mi Istenünk irgalmas. Térj meg én lelkem a te nyugalmadba, mert az Úr jót tett veled. Minthogy megszabadítottad lelkemet a haláltól, szememet a könnyhullalástól és lábaimat az eséstől: az Úr orcája előtt fogok járni az élőknek földén. Dicsőség legyen...

139. Zsoltár.

Hová menjek a te lelked elől és a te orcád elől hova fussak? Ha a mennybe hágek fel, ott vagy, ha a pokolba vetek ágyat, ott is jelen vagy. Ha a hajnal szárnyaíra kelnék és a tenger tulsó szélére szállanék, ott is a te kezéd vezérelne engem és a jobb kezéd fogna engem. Ha azt mondom: a sötétség bizonyosan elborít engem, és a világosság körülöttem éjszaka lesz. A sötétség sem borít el előled és fénylik az éjszaka, mint a nappal; a sötétség olyan mint a világosság. Vizsgálj meg engem és ismerd meg szívemet. Próbálj meg engem és ismerd meg gondolataimat. Lásd meg, ha van-e nálam a gonoszsnagnak valamely útja és vezérelj engem az örökkévalóság útján. Dicsőség legyen...

142. Zsoltár.

Fennszóval hívom az Urat, fennszóval könyörgök az Úrnak, kiöntöm előtte panaszomat, kitérom előtte nyomorúságomat, mikor elesügged bennem a lelkem. Tekints jobbra és lásd meg, hogy senki sincsen, aki ismerne, nincs számomra menedék. Hívlak téged oh Uram, s ezt mondom: te vagy oltalmam és örökségem az élőknek földjén. Figyelmezz esedezésemre, mert igen nyomorult vagyok. Szabadíts meg engem üldözőimtől, mert hatalmasabbak nálamnál. Vezesd ki lelkemet a börtönből, hogy magasztaljam a te nevedet. Dicsőség legyen...

146. Zsoltár.

Dicsérem az Urat, amíg élek, éneklek az én Istenemnek, amíg vagyok. Ne bízatok a fejedelmekben, emberek fiában, aki meg nem menthet, kime-

gyen a lelke, visszatér földébe és aznapon elvesznek az ő tervei. Boldog, akinek segítsége a Jákób Istene és reménysége van az Úrban, az ő Istenében. Megoltalmazza az Úr a jövevényeket, árvát és özvegyet megtart és a gonoszok útját elfordítja. Uralkodni fog az Úr örökké. Dicsőség legyen...

C. LEKCIÓK.

1. Igék az elmúlásról:

Orzád verítékével egyed a te kenyeredet, miglen visszatérsz a földre, mert abból vételtél.; mert por vagy te, ismét porrá leszel. (I. Móz 3, 19.)

Az asszonytól született ember rövid életű és háborúságokkal bővelkedő; mint a virág kinyílik és elhervad és eltűnik, mint az árnyék és nem állandó; Nincsenek-e meghatározva napjai? Az ő hónapjainak számát Te tudod; hallárt vetettél neki, amelyet nem hághat át. (Jób 14, 1—2.5.)

A bölcsék is meghalnak; együtt vész el a bolond és ostoba és gazdagságukat másoknak hagyják. Gondolatjuk ez: az ő házok örökkévaló, lakóhelyeik nemzedékről-nemzedékre szállnak, nevöket hangeztatják a földön. Pedig az ember, még ha tisztességben van, sem marad meg. (Zsolt 49, 11—12.)

Kicsoda oly erős, hogy éljen és ne lásson halált, megszabadítsa magát a sírnak kezéből? (Zsolt 89, 49.)

Te visszatérsz a halandót a porba és ezt mondd: térjetek vissza, embernek fiai! Elragadod őket, olyanokká teszed, mint az álom; mint a fű, amely reggel sarjad; reggel virágozik és sarjad és estére elhervad és megszárad. (Zsolt 90, 3, 5—6.)

Bizony, halljátok meg, ti asszonyok az Úrnak szavát és vegye be a ti fületek az ő szájának beszédét. Mert feljött a halál a mi ablakainkra, bejött a mi palotáinkba, hogy kipusztítsa a gyermekeket az utakról és az ifjakat az utcákról. (Jer. 9, 20—21.)

És meghalnak nagyok és kicsinyek e földön. (Jer. 16, 6.)

Ime, minden lélek enyém, úgy az atyának lelke, mint a fiúak lelke enyém; amely lélek vélkezik, annak meg kell halni. (Ezék. 18, 4.)

Miképen egy ember által jött be a világra a bűn és a bűn által a halál, aképen a halál minden emberre elhatott, mivelhogy mindenek vétkeztek. (Róm. 5, 12.)

Azt pedig állítom atyámfiain, hogy a test és a vér nem örökölheti Isten orszagát, sem romlandóság nem öröklí a romolhatatlanságot. (I. Kor. 15, 50.)

Mert nincsen itt maradandó városunk, hanem a jövődöt keressük. (Zsid. 13, 14.)

2. Igék a halálra (ítéletre) való készülésről:

Jólétben töltik el napjaikat és egy pillanat alatt szállanak alá a sírba. (Jób. 21, 13.)

Jelentsd meg Uram az én végemet és az én napjaim mértékét, mennyi az, hadd tudjam, milyen mulandó vagyok. (Zsolt. 39, 5.)

Ezt mondja az Úr: rendeld el házatad, mert meghalsz és meg nem gyógyulsz. (És. 38, 1.)

Ime, tnyérnyivé tetted napjaimat és az én élelem teolötted mint a semmi. Bizony, merő hiábavalóság minden ember, akárhogyan áll is. Bizony, árnyék-ként jár az ember, bizony csak hiába szorgalmatoskodik; rakásra gyűjt, de nem tudja, ki takarítja be azokat. (Zsolt 39, 6—7.)

Taníts minket úgy számálni napjainkat, hogy böles szívhez jussunk. (Zsolt 90, 12.)

Vigyázzatok azért, mert nem tudjátok, mikor érkezik meg a háznak Ura, este-é, vagy éjjélkor, vagy kakasszókor, vagy reggel? Hogy ha hirtelen

megérkezik, ne találjon titeket aludva. Amiket pedig néktek mondok, mindenkinek mondom: vigyázzatok. (Márk 13, 35—37.)

Monda pedig néki az Isten: bolond, ez éjjel elkérik a te lelkedet tetőled; amiket pedig készítettél, kiéi lesznek? (Luk. 12, 20.)

Ne tévelyegjete! Isten nem csúfoltatik meg; mert amit vet az ember, azt aratja is. Mert aki vet az ő testének, a testből aratt veszedelmet, aki pedig vet a léleknek, a Lélekből arat örök életet. (Gal. 6, 7—8.)

Akik nem tudjátok, mit hoz a holnap; mert kicsoda a ti életek? bizony pára az, amely rövid ideig látszik, azután pedig eltűnik. (Jak. 4, 14.)

Légy hív mindhalálig és néked adom az életnek koronáját. (Jel. 2, 10.)

Ennekokáért mindeniteket az ő utai szerint ítélem, ezt mondja az Úr Isten. Térjetek meg és forduljatek el minden vétkeitektől, hogy romlásotokra ne legyen gonoszágotok. (Ezék. 18, 30.)

Mikor pedig eljő az embernek Fia az ő dicsőségében és övele mind a szent angyalok, akkor beül majd az ő dicsőségének királyi székébe és elébe gyűjtenek mind a népek és elválasztja őket egymástól, miként a pásztor elválasztja a juhokat a kecskéktől. (Máté 25, 31—32.)

Hatalmat ad a Jézus Krisztusnak az ítéllettelre is, mivelhogy embernek Fia. Ne csodálkozzatok ezen, mert eljő az óra, amelyben mindazok, akik a koporsókban vannak, meghalják az ő szavát és kijönnek, akik a jót cselekedték, az élet feltámasztására, akik pedig a gonoszt művelték, a kárhozat feltámasztására. (Ján. 5, 27—29.)

És megparancsolta nekünk Jézus Krisztus, hogy hirdessük a népnek és tegyünk bizonyosságot, hogy ő az Istentől rendelt bírása élőknek és holtaknak. (Csel. 10, 42.)

Mivelhogy rendelt egy napot Isten, melyen megítéli majd a földkerekségét igazságban egy férfi által, akit arra rendelt, bizonyosságot tévén mindenkinek az által, hogy feltámasztá őt halottaiból. (Csel. 17, 31.)

De te a te keménységed és meg nem tért szíved szerint gyűjtesz magadnak haragot a haragnak és az Isten igaz ítélete kijelentésének napjára, aki megfizet mindenkinek az ő cselekedetei szerint. (Róm. 2, 5.)

Mindnyájan odaállunk majd a Krisztus ítélőszéke elé. (Róm. 14, 10.)

Mert nekünk mindnyájunknak meg kell jelennünk a Krisztus ítélőszéke előtt, hogy kiki megjutalmaztassék aszerint, amiket e testben cselekedett, vagy jót, vagy gonoszt. (II. Kor. 5, 10.)

Elvégzett dolog, hogy az emberek egyszer meghaljanak, azután az ítélet. (Zsid. 9, 27.)

És látam a halottakat, nagyokat és kicsinyeket, állani az Isten előtt és könyvek nyitattának meg, majd egy más könyv nyitatték meg, mely az életnek könyve és megítéltek a halottak azokból, amik a könyvbe voltak írva az ő cselekedetei szerint. (Jel. 20, 12.)

3. Igék az Isten vigasztalásáról:

Ez a mi Istenünk, a szabadításnak Istene és az Úr Isten az, aki megszabadít a haláltól. (Zsolt. 68, 21.)

Monda Jézus: Én vagyok a feltámasztás és az élet; aki hisz énbennem, ha meghal is él; és aki csak él, és hisz énbennem, soha meg nem hal. (János 11, 25—26.)

Megigazulván azért hit által, békességünk van Istennel, a mi Urunk Jézus Krisztus által, aki által van a menetelünk is hitben ahhoz a kegyelemhez, amelyben állunk; és dicsekedünk az Isten dicsőségének reménységében. A reménység pedig nem szegyenít meg. (Róm. 5, 1—5.)

A bűn zsoldia a halál; az Isten kegyelmi ajándéka pedig örök élet a mi Urunk Jézus Krisztusban. (Róm. 6, 23.)

Ha Isten velünk van, kicsoda ellenünk? Aki az ő tulajdon Fiának nem kedvezell, hanem őt mindnyájunkért odaadta, mihodan ne ajándékozna vele együtt mindent minékünk? Kicsoda vádolja Isten választottait? Isten az, aki megígazít! Kicsoda az, aiki kárhozzat? Krisztus az, aki meghall, sőt fel is támadott, aki az Isten jobbán van, aki esedezik is értünk. Kicsoda szakaszt el minket a Krisztus szerelmétől? Nyomorúság, vagy szorongatlatás? vagy üldözés, vagy éhség, vagy meztelenség, vagy veszedelem, vagy fegyver-é? (Róm. 8, 31—35.)

Ha csak ebben az életben reménykedünk a Krisztusban, minden embernél nyomorultabbak vagyunk. Ámde Krisztus feltámadott a halottak közül, zsengejük lön azoknak, akik elaludtak. Miután ugyanjs ember által van a halál, szintén ember által van a halottak feltámadása is; mert amiképpen Ádámban mindnyájan meghalnak, azonképen a Krisztusban is mindnyájan megelevenítelnek. Mindenki a maga rendje szerint. Első zsenge a Krisztus, azután, akik Krisztuséi az ő eljövetelekor. (I. Kor. 15, 19—233.)

Áldott az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja, aki az ő nagy irgalmassága szerint újonnan szült minket élő reménységre Jézu Krisztusnak a halálból való feltámadása által. (I. Péter 1, 3.)

Azért jött az embernek Fia (Jézus Krisztus) hogy megkeresse és megtartsa, ami elveszett. (Lukács 19, 10.)

4. Isten ígéje a mi üdvösségünkről:

Az én Atyámnak házában sok lakóhely van? ha pedig nem volna, megmondtam volna nektek; elmegyek, hogy helyet készítek nektek. És ha majd elmegyek és helyet készítek nektek, ismét eljövök és magamhoz veszek titeket, hogy ahol én vagyok, ti is ott legyetek. (Ján 14, 23.)

Hígyj az Úr Krisztusban és üdvözlösz mint te, mint a te házadnépe. (Csel. 16, 31.)

Tudjuk, hogy ha e mi földi sátorházunk elbomol, épületünk van Istenből, nem kézzel csinált, örökkévaló házunk a mennyben. (II. Kor. 5, 1.)

Igaz beszéd ez és teljes elfogadásra méltó, hogy Jézus Krisztus azért jött e világra, hogy megtartsa a bűnösöket, akik közül első vagyok én, de azért könyörült rajtam, hogy Jézus Krisztus bennem mutassa meg legelőbb a teljes hosszútűrését példa gyanánt azoknak, akik hiedenek öbenne az örök életre. (I. Tim. 1, 15—16.)

Mert azért fáradunk és szenvedünk szidalmakat, mivel reménységünket vetettük az élő Istenbe, aki minden embernek megtartója, kiváltképpen a hívőknek. (I. Tim. 4, 10.)

Megjelent az Isten üdvözítő kegyelme minden embernek, amely arra tanít minket, hogy megtagadván a hitellenséget és a világi kívánságokat mértékletesen, igazán és szentül éljünk a jelenvaló világon, várván ama boldog reménységet és a nagy Istennek és megtartó Jézus Krisztusnak dicsősége megjelenését, aki önmagát adta miértünk, hogy megváltson minket minden hamisságtól és tisztítson önmagának kiváltképen való népet, jócselekedetre igyekezőt. (Titus 2, 11—14.)

Annakokáért megvan a szombatja az Isten népének. Mert aki bement az ő nyugodalmába, az maga is megnyugodott cselekedeteitől, amiképen Isten is a magáétól. Igyekezzünk tehát bemenni abba a nyugalomba, hogy valaki a hitellenségnek ugyanazon példájába ne essék. (Zsid. 4, 9—11.)

Áldott az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztusnak Atyja, aki az ő nagy irgalmassága szerint újonnan szült minket élő reménységre Jézu Krisztusnak a halálból való feltámadása által; romolhatatlan, szeplőtelen és hervadatlan örökségre, amelyek a mennyekben van fenntartva számunkra, akiket Isten hatalma őriz hit által az üdvösségre, amely készen van, hogy az utolsó időben nyilvánvalóvá legyen. (I. Péter 1, 3—5.)

Es mi láttuk és bizonyosságot teszünk, hogy az Atya elküldte a Fiút a világ üdvözítőjéül. (I. János 4, 14.)

Azulán látám és ime egy nagy sokaság, amelyet senki meg nem szám-
láthatott, minden nemzetből, ágazatból és népből és nyelvből; és a királyi
szék előtt és a Bárány előtt állnak fehér ruhákba öltözve és az ő kezeikben
pálamágak. És kiállának nagy szával mondván: Az üdvösség a mi Istenünké,
aki a királyi székben ül és a Bárányé! Az angyalok pedig mindnyájan a királyi
szék, a Vének és a négy lelkes állat körül állanak vala és a királyi szék előtt
arccal laborolának és imádák az Istent, ezt mondván: Ámen, áldás és dicső-
ség és bölcsesség és hálaadás és tisztesség és hatalom és erő a mi Istenünknek
mindörökkön örökké. Ámen. Akkor felele egy a Vének közül és monda nekem:
Ezek, akik a fehér ruhákban vannak öltözve, kik és honnan jöttek? És mon-
dék neki: Uram te tudod. És monda nekem: Ezek azok, akik jöttek a nagy
nyomorúságból és és megmosták az ő ruháikat és megfehérítették ruháikat
a Bárány vérében. Ezért vannak az Isten királyi széke előtt; és szolgálnak
neki éjjel és nappal az ő templomában; és aki a királyi székben ül, kiterjeszti
sátorát felettük. Nem éheznek többé, sem nem szomjúhoznak többé; sem
a nap nem tűz rájuk, sem semmi hőség, mert a Bárány, aki a királyi széknek
közepette van, legelteti őket és a vizeknek élő forrásaíra viszi őket és eltöröl
Isten az ő szemeikről minden könnyet. (Jel. 7, 9—17.)

És hallék az égből szöveget, amely azt mondja nekem: Írd meg: Boldo-
gok a holtak, akik az Űrban halnak meg mostantól fogva. Bizony azt mondja
a Lélek, mert ők megnyugosznak az ő fáradságuktól és az ő cselekedeteik
követik őket (Jel. 14, 13.)

D. KOLLEKTÁK.

1. Mindenható Űr Isten, aki szent Fiad halála által elvette a
halál és a bűn erejét, feltámadása által világra hoztad az igazságot
és örök életet, hogy mi a halál félelmétől megszabaduljunk: segíts
minket, hogy mi ezt teljes szívvel higyjük és mint a te kedves gyer-
mekeid minden szentjeiddel feltámadjunk és örök életre jussunk,
a te Fiad, Jézus Krisztus által. Ámen.

2. Mindenható élő Űr Isten, diesérünk téged, hogy te Fiad
halála által a bűn győzelmét és a halál tüskéjét elvette, feltáma-
dása által az örök életet nyilvánvalóvá tetted. Hála neked, hogy
minket a gonosz hatalmától megszabadítottál és országodba elhívtál.
Segíts meg, hogy ezt teljes szívvel hinni tudjuk és egykor Megvál-
tónk által boldog feltámadásra jussunk. Ámen.

3. Hűséges Isten, szívből kérünk: erősítsd hitünket és segíts
meg, hogy akaratomnak engedelmeskedni tudjunk, s egykor elérhes-
sük hitünk beteljesedését: az örök üdvösséget. Jézus Krisztusért
kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

4. Istenünk, Urunk, kérünk, erősíts a Benned való hitben, hogy
szenvadásunk eme órájában is felismerjük atyái bölcsességedet és
szeretetedet, tapasztaljuk meg evangéliumod vigasztalását és szent
akaratomod megnyugodva menjünk az úton, melyen kezded vezet.
Légy közel hozzánk a te Lelkeddél és töltsd meg szívünket a Jézus
Krisztusban való békeséggel. Ámen.

5. Űr Isten, aki nem a holtak, hanem az élők Istene vagy, erő-
síts minket a hitben és most is láttasd meg velünk, hogy a te békes-

segédnek és nem a szenvedésnek gondolatait táplálad felőlünk. Adj kegyelmedből erőt, hogy esendes engedelmességgel menjünk a rendelt úton a mi boldog végünkig, a célig; üdvösségünkig. Ámen.

6. Urunk, Atyánk, úgy akarod, hogy mi először Krisztushoz hasonlóan szenvedjünk és meghaljunk, mielőtt üdvösségre jutnánk. Adj bátor szívet a te akaratom kész elfogadására. Segíts, hogy a mi végünkig hitben és hűségben álljunk és utunkon vígasztalódva menjünk: az élet felé. Ámen.

7. Hatalmas Isten, szeretet és minden vígasztalás Istene, add nekünk Lelkedet és erődöt, töltsd meg szívünket vígasztalással és a Jézus Krisztusban való bizodalommal. Segíts meggyőznünk mindent, ami szeretetedtől el akar választani, hadd járjunk hitben és türelemben, s egykor kegyelmedből menjünk be örökkévaló országodba. Ámen.

8. Mindenható Isten, te hívsz ki minket ebből a világból, hogy örökkévaló országod gyermekei lehessünk. Véd ezt jól a szívünkbe, hogy mi örömmel tekintsünk elválásunk órájára és hívásodat szívesen kövessük. Segíts hitben élni, hogy mi hitben halhassunk és a nyugalom és kegyelem országában lehessen helyünk, ahol ígéreted szerint a hű szolga örömeiben lesz részünk. Ámen.

9. Urunk, Istenünk, segíts, hogy szeretteinket, akik a Krisztusban elaludtak, ne úgy gyászoljuk, mint akiknek nines reménységük. A halálból és bűnből Jézus Krisztus által minket is örök életre ébressz fel. Add meg nekünk egykor a te országodban a te békességedet, melyet a te megváltottjaidnak kezdettől fogva készítettél. Ámen.

10. Mennyei Atyánk, halát adunk néked, hogy minket Jézus Krisztus által hervadhatatlan örökségre elhívtál. Segíts, hogy teljes szívvel erre a célra tekintsünk és vértézve legyünk minden kétség, félelem és kétségbeeséssel szemben, s utolsó harcunkon győzzünk, szent Fiad, a mi Urunk, Jézus Krisztus által. Ámen.

11. Örök Isten, a te kezdedben van az élet és a halál. Tudjuk, hogy ninesen itt nekünk maradandó városunk. Segíts arra, hogy földi életünket szeretetedben és félelmedben folytassuk. Könyörülő Atyánk, engedd meg, hogy egykor bemehessünk a te néped békességébe. Az Úr Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

12. Úr Jézus Krisztus, te vagy a feltámadás és az élet. A halálon való győzeleddel, feltámadásoddal, igazságunkat, békességünket és üdvösségünket szerezted meg. Kérünk, adj az élethez keresztyén bátorságot, s a meghaláshoz hívő készséget. Vigy be egykor az örök hazába, ahol te élsz és uralkodol az Atyával és a Szentlélekkel. Ámen.

13. Mindenható Isten, te kiszólitasz minket ebből a világból, hogy a te országodban adj majd helyet. Kérünk, adj nekünk olyan szívet, hogy ezt teljesen megismerjük és higyük, s éppen ezért hívásodnak örülni tudjunk és annak készséggel engedjünk. Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

14. Könyörülő örök Úr Isten, te számolod ki a mi napjainkat és te vész azoknak határt és célt, melyet mi nem hághatunk át. Taníts arra minket, hogy életünket vezető bölcsességedet és jószágodat megismerjük. Bizonytalan napjainkat úgy becsüljük meg, hogy a hitben mindig erősebbek és reménységben örvendezőbbek lehessünk. Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

15. Jézus Krisztus, aki a feltámadás és az élet vagy, kérünk, halálod és feltámadásod minden áldását tedd valósággá rajtunk és feltámadásunk után végy magadhoz oda, ahol az Atyával és a Szentlélekkel élsz és uralkodol ma és mindenkor és mindörökkön örökké. Ámen.

16. Istenünk, Úr vagy te életünk és halálunk felett. Eljünk, avagy haljunk, a tiéd vagyunk. Mindenható védelmed alatt nem félünk a gonosztól. Ha halál árnyékának völgyében járunk is, te ott is velünk vagy, a halál sem választhat el tőled. Ebben a hitben éltes és adj boldog kimulást egykor mindannyiunknak, Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

17. Mindenható Isten, Jézusunk által nekünk bűnbocsánatot és az örök haláltól való megmentést ígértél. Kérünk Szent Lelked erősítéséért, hogy mi a kegyelemben való hitben napról-napra növekedjünk és bizonyosak legyünk, hogy ha meghalunk is élünk, ugyanazon te Fiad, Jézus Krisztus által. Ámen.

18. Urunk, Istenünk, aki nem a halottak, hanem az élők Istene vagy, kérünk, ne engedd, hogy a halál fullánkjának hatalmá alatt legyünk. Tarts meg a Jézus Krisztusban való hitben és a jó lelki ismeretben, hogy keresztyén módon éljünk, békességben aludjunk el, s ha sírjaink megnyílnak, örök életre támadjunk fel, melyet Jézus Krisztus által ígértél nekünk. Ámen.

19. Urunk, Istenünk, hálát adunk neked, hogy te megvigasztalsz minket minden nyomorúságban, hogy ne szomorkodjunk úgy, mint akiknek nincsen reménységük. Te megváltottál minket, hűséges Isten. Vezess minket egykor a te országodba, ahol már nem lesz gyász, kiáltás, fájdalom és eltörölsz a szemünkről minden könnyet. Mi pedig téged díesérünk minden hívővel együtt örökkön örökké. Ámen.

20. Könyörülő mennyei Atyánk, tudjuk, hogy a te ítéleteid igazak. A te kegyelmed a mi vigasztalásunk. Vigasztalj, erősíts, kormányozz Szentleked által, hogy minket semmilyen próbatétel tőled el ne fordítson, hanem félelmedben éljünk, kegyelmedben haljunk, békességben menjünk el, sírunkban oltalmadban nyugodjunk, s egykor örök életre feltámadjunk. Jézus Krisztus nevében kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

21. Mindenható, könyörületes Isten, aki úgy rendelted, hogy sok szenvedést és a halált is eltűrjük a mi Urunk Jézus Krisztussal, mielőtt vele az örök dicsőségre bemegyünk; ajándékozd nekünk kegyelmedet, hogy minden időben alá vessük magunkat szent akarodnak; legyünk állhatatosak a hitben, a feltámadás reménységében

találjunk minden időben békességet és örömet. Jézus Krisztus nevében kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

22. Mindenható és örökkévaló Isten, a megszorodottak vigasztalója és az erőtlenek ereje, jusson elődbe azok imádsága, akik megpróbáltatásban és nyomorúságban hozzád kiáltanak, hogy minden szükségükben tapasztalják gazdag segítségedet és vigasztalásodat, Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

23. Jézus Krisztus, aki eljössz ítélni eleveneket és holtakat és vagy az életre, vagy a kárhozatra való feltámadásra előhivod azokat, akik a sírokban alusznak: kérünk, légy kegyelmes hozzánk és ébressz fel örök életre, hogy veled lehessünk örökkön örökké, aki élsz és uralkodol az Atyával és a Szentlélekkel kezdettől fogva mindörökké. Ámen.

24. (Öngyilkos esetén.)

Úr Isten, könyörülő és megváltó Urunk, Te azt akarod, hogy senki se vesszen el közülünk, hanem mindannyian elvegyük az örök életet. Köszönjük szeretetedet és kérjük a te vigasztalásodat most, amikor a tanáctalanság és a tudatlanság sötétje vesz köröskörül, nem pedig a színről-színre való látás világossága. Adj erőt ahhoz, hogy el tudjunk esendenedni előtted és megálljunk e megpróbáltatás közepette. Fordítsd tekintetünket magad felé, erősítsd hitünket Urunk Krisztusunk, hitünk elkezdője és befejezője nevében kérünk. Ámen.

25. (Fiatal embereknél.)

Mindenható Isten, mennyei Atyánk, vigasztald szent igéd által azoknak szívét, akik keresztyén társunk korán való hazatérése miatt keseregnek és erősítsd bennük a bizodalmat, hogy szemeid előtt él az, akit eltemettek. De emlékeztess minket is arra, hogy olyan a mi életünk, mint a fű és a mezőnek virága, amely ma virágzik, holnap pedig elhervad. Ezért éljünk a te akaratod szerint, a te nagy nevednek dicsőségére. Ámen.

26. (Gyermekeknél.)

Úr Isten, mi mennyei szent Atyánk, aki ezt a kis gyermeket e bűnös világból magadhoz szólítottad: kérünk téged, taníts e hitben elfogadni végzésedet. Készíts el minket is, hogy hívásodra készséggel tegyük életünket atyai kezébe, Jézus Krisztus nevében kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

27. Irgalmas, örökkévaló Isten! Hálát adunk néked, hogy szent Fiad halálra adásával megtörted a halál hatalmát: eltemettetése által megszentelted a mi sírjainkat is. Gyujts bennünk a hit által reménységet az örök életre. Adj erőt, hogy az igaz megtérés és élő hit által naponként meghaljunk a bűnnek, egykor boldogan haljunk meg; az utolsó napon pedig megdicsőült testben örökkévaló dicsőségre támadjunk fel, Fiad, Jézus Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.

28. Irgalmas Megváltónk, Jézus Krisztus, aki a halál zsákmányául adattál a mi vétkeink miatt és feltámadtál a halálból a mi megigazulásunkért, add nekünk kegyelmed erejét, hogy minden napon meghaljunk a bűnnek és éljünk az igazságnak, hogy halálunk

órájában készek legyünk elválni e földtől, s egykor láthassuk szent orcádat és annak fényében éljünk örökkön örökké. Ámen.

29. Úr Isten, mennyei Atyánk! Te nem sajnálottad egyszerűlött Fiadat, hanem halálra adtad mindnyájunkért! Hálát adunk Neked, hogy az ő temetése által a mi sírunkat is a pihenés helyévé szentelted. — Kérünk, Szentlelkeddel készítsd el a mi szívünket a mi Krisztusunk pihenése helyévé, hogy ő bennünk maradjon, mi pedig őbenne. Kereszthordozás és nyomorúság után hadd juthassunk a sír nyugalomára és egykor az örök életre való feltámadásra. Jézus Krisztus nevében kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

E. TEMETÉSI IMÁDSÁGOK.

1. Mindenható örök Úr Isten! Élet és halál Ura!

Kikutathatatlanok a Te ítéleteid és kifürkészhetetlenek a Te utaid. Adj hitet, hogy imádatban tudjunk meghajolni felséged és örökké böles végzésed előtt. Nálad keresünk menedéket. Légy vigaszunk és erősségünk az élet és a halál inségében.

Úgy szerettél minket, hogy érettünk adtad egyszerűlött szent Fiadat, hogy általa örök életet nyerjünk. Az ő keresztje reménységünk, győzelmünk és üdvösségünk. Segíts kegyelmeddel, hogy ezt mindig szem előtt is tartsuk.

Erősítsd és gyógyítsd meg azokat, akik e koporsó mellett kedvesüket siratják. Légy atyjuk és megsegítőjük. Csendesítsd meg a szíveket a te minden értelmet felül haladó békeségeddel.

Gondolkoztass el mindnyájunkat a halál és az elmulás láttán. Ébressz fel hamis biztonságunkból. Győzz meg a csüggedésben. Taníts életünk minden napján kész engedelmeséggel szolgálni neked. Ha eljő utolsó óránk, teljesítsd be rajtunk az örök élet ígérését, mely élet azoké lesz, akik bizodalmutat Fiadba, az Úr Jézus Krisztusba vetették. Ámen.

2. Mennyei Atyánk! Megköszönjük neked és teljes szívvel magasztalunk, hogy nekünk, gyermekeidnek az örök élet reménységét adtad. Erősíts meg kegyelmeddel, hogy még a halál és az elmulás láttán is tántoríthatatlanul megálljunk abban a bizonyosságban, hogy semmi, sem élet, sem halál el nem választhat minket a te szeretetedtől, amely a mi Urunkban, a Jézus Krisztusban van.

Ha valakit elszólítasz szereteteink közül, tarts meg hűségesen a keresztyén reménységben. Óvj meg attól, hogy bírálgassuk örök böles végzésedet. Taníts meg arra, hogy megköszönjünk minden jószágot és örömet, amit elköltözött szerettünk által adtál nekünk. Emeld fel szívünket a mennyekbe, ahol igaz otthonunk van, hogy egykor ott együtt legyünk azokkal, akik a tied. — Kérünk jószágot Istenünk és Atyánk, amikor te jónak látod, engedj minket is békeségben távoznunk ígérteed szerint és adj a feltámadáskor örvendezést: szemtől szembe láthassunk téged, megváltásunk örök szent Istene. Ámen.

3. Mindenható Isten, a te esztendeid megmaradnak nemzedékről-nemzedékre, mi azonban elmulunk az idővel, mert minden test

olyan, mint a fű és az ember szépsége, mint a mező virága. Emlékeztess azért arra, hogy életünk végéhez minden bizonnal elérünk, ezért az öt okos szűzzel lámpásainkat naponként készítsük és boldog végünket hitben várjuk. Legyen tekintetünk előtt minden napon a mi Urunk, Jézus Krisztus, aki elvette a halál erejét és az örök életben való reménységet ébresztette bennünk. Szentlelked által tarts meg a hitben, segíts arra, hogy ne vessünk a testnek, aratván belőle örök veszedelmet, hanem a léleknek, hogy örök életet arathassunk. Szeretteink ravatalánál — akik hitben haltak meg — engedj megértenünk, hogy boldogok mostantól fogva mindazok, akik a Benned való hitben hálnak meg, mert ők megnyugosznak fáradalmaiktól.

Urunk, te látsz minden szenvedést és nyomorúságot. Kezeidbe ajánljuk mindazoknak ügyét, akiket a gyász súlyosan érint. Mutasd meg Urunk nékik, hogy Te az özvegyek és árvák Atyja vagy. Erős vigasztalásoddal vedd körül azokat, akiket ma gyász és szomorúság övez körül. De légy mindannyiunkkal. Ha végóránk elközelít, adj békés kimulást Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket. Amen

4. Úr Jézus Krisztus, dicsérünk és áldunk téged azért, hogy most reád tekinthetünk, aki legyőzted a halált és feltámadásoddal elvetted a halál fullánkját. Benned bízunk: a halál meggyőzőjében. Tőled várjuk feltámadásunkat és üdvösségünket. Tedd közöttünk erőssé a szeretet kötelekeit, hogy azt a halál se pusztíthassa el, hadd éljünk benned, s legyünk tied, ha meghalunk. Halált győző Vitéz, utolsó harcunkon állj mellettünk, hogy mi minden ellenséget meggyőzzünk, aki az üdvösséget el akarja ragadni tőlünk. S ha mi már imádkozni sem tudunk, Szentlelkeddel fohászodjál érettünk kimondhatatlan sóhajtozásokkal te magad. A te mennyei fényeségeddel vezess át a halál árnyékának sötét völgyén az életbe. Igen, Urunk, amikor legsötétebb körülöttünk a világ és a mi szívünk a legnyugalomtalanabb, akkor áldj meg minket azzal a nyugalommal, amellyel értünk a kereszten meghaltál. Hozzánk való szeretetedből eselekedj ezt velünk. Amen.

5. Urunk, Istenünk, szeretett kedves testvérünk ravatala mellől bizalommal emeljük fel szívünket Hozzád, hogy áldjunk téged az örök életben való reménységért, melyet te adtál nekünk és sok tanúbizonyossággal megerősítettél. Igen, mi hiszünk a te hatalmas jobboldra emelt Fiúnak, Jézus Krisztusnak, aki ezt mondta: Atyám, akarom, hogy ahol én vagyok, ők is ott legyenek és lássák az én dicsőségemet, amelyet nékem adtál. Mi tudjuk, hogy ha földi sátorházunk elbomol, épületünk van, nem kézzel csinált, örökkévaló házuk Tenálad.

Áldunk és magasztalunk azért, Istenünk, Jézus Krisztusnak Atyja, hogy könyörületedből újjászültél minket az örök életnek reménységére Jézus Krisztusnak a halálból való feltámadtása által. Eleszd, tápláld ezt a reménységet, hogy a te akaratodban való alázatos megnyugvással töröljük le könnyeinket, amelyek szeretteink sírja mellett áztatják orcánkat. Taníts feltekinteni egedre, hogy

életünket bizodalommal tudjuk végóránk eljöttkor a te kezeidbe letenni. Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

6. Könyörület Atyja, minden vigasztalás Istene, könyörgünk hozzád, add vigasztalásodat gyászoló testvéreinknek, minket pedig taníts életünk megbecsülésére. Bocásd szívünkbe Szentlelkedet, hogy szent komolyságra tanítson, vigasztaljon és elvezessen minden igazságra; állítsa elénk a magunk esendő voltát, s ugyanakkor adjon igédben vigasztalást. Ama napon pedig, amikor a mi Urunk, Jézus Krisztus eljön ítélni eleveneket és holtakat, állíts mindnyájunkat az ő szent véreben kapott bűnbocsánat fehér ruhájában ítélőszéke elé, hogy kegyelmedből elvegyük az üdvösséget és a színről-színre való látás örömét, Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

7. Urunk, Istenünk, szeretet vagy te mind az ajándékozásban, mind az elvételben; dicsérendő vagy minden escelekedetben. Megalázzuk magunkat mélyen ebben a gyászban, mely a mi esendő, halandó voltunkra éppen úgy emlékeztet, mint kegyelmedre, amellyel a halálon át üdvösségre, örök életre hívtál a Jézus Krisztus által. Taníts minket arra, hogy igaz buzgósággal és komolysággal keressük, ami üdvösségünkre való, hogy bizonyos reménységünk legyen. Taníts meg háláadásra azért a romolhatatlan, szeplőtelen és hervadatlan örökségért, mely a mennyekben van fenntartva számunkra.

Kegyelem Istene, áldj meg bennünket, hogy mindent elfeledjünk, ami a hátunk mögött van, s törekedjünk célegyenest a Jézus Krisztusban való elhívásunk jutalmára: üdvösségre. Ámen.

8. Élet és halál Ura, egy keresztyén társunkat — akiért az Úr Jézus életét adta — ismét elhívtál a gyülekezetből. Taníts úgy számolni napjainkat, hogy böles szívhez jussunk, gondolva a mi halálunk órájára. Egyikünk sem tudja, mikor jő el ez az óra, segíts azért vigyázásra, hogy hitetlenségben ne találjon az utolsó óra, de böles szolgálákhöz hasonlóan legyünk készen az elmenetelre, így győzzük meg a halált és az elmulástól való félselmet.

Urunk, Istenünk, tedd szilárdabbá bennünk azt a hitet, hogy az Úr Krisztus a feltámadás és az élet és aki őbenne hisz, ha meghal is él. Állj mellénk erőddel, ha a végső harcot kell megharcolnunk. Mi már most neked ajánljuk testünket és lelkünket; hallgasd meg a mi könyörgésünket, Jézus Krisztusért kérünk. Ámen.

9. Mindenható Isten, élet és halál Ura, testvérünk korai halálában ismét figyelmeztetsz mulandó voltunkra. Add, hogy a halál ténye ne bátorítalmítsd el, hanem inkább tanítson feltekinteni a mi Urunk Jézus Krisztusra, akiben való hitünk győzelmet jelent számunkra halálon és poklon. Szentlelked által tarts meg a hitben és a jó lelkesmeretben. Fogj meg erős kezeddél és őrizd meg kegyelmedben, hogy utolsó óránk ne találjon készületlenül és ne lepjen meg, mint a tolvaj, hanem éberén és készen találjon. A nagy számadás gondolata tegyen józanná arra, hogy e világ múló kívánságait megtagadjuk és mind a mi végünkig hűségesek legyünk a mi Urunk Jézus Krisztushoz, Megváltónkhoz és Bírónkhoz és tőle el is vegyünk üdvösségünket.

Engedd ó Urunk, hogy neved félelmében éljünk, kegyelmedben haljunk, békességben hagyjuk el ezt a világot, oltalmad alatt nyugodjunk, s az ítélet napján örök életre feltámadjunk, a mi Urunk Jézus Krisztus által. Amen.

10. Mindenható Isten, mennyei Atyánk, a te napjaid nemzedékek nemzedékéig tartanak, a mieink azonban elmúlnak. Az a mi sorsunk, hogy napról-napra közelebb jussunk a sírhoz és az ítélethez. Indíts azért bűnbánó életre. Készíts el a halálra, hogy közeledtén meg ne rettenjünk, hanem hitben boldog véget várjunk.

Úr Jézus Krisztus, úgy vezess Lelkeddel, hogy bármikor jó el végóránk, nyereség legyen számunkra a halál. Míg ez az idő elkövetkezik, őrizz meg minden nap hívó, engedelmes keresztyén életben, hogy tudjuk cselekedni azt, ami kedves előtted és a mi mennyei Atyánk előtt. A halál álmából pedig te magad ébressz fel üdvösségre. Amen.

11. Örök Isten, mennyei Atyánk. Nem a halottak, hanem az élők Istene vagy te; a te kezekben vannak az élők és a síri álmot alvó halottak egyaránt. Gyermekei bizodalommal kérünk, őrizz meg bennünket a haláltól és a sírtól való félelemtől; hadd nézzünk a mi Urunk Krisztusunkra, aki az út, az igazság és az élet. Tarts meg a hitben és a jó lelkiismeretben. Szentlelkeddel segíts meg, hogy keresztyén módra éljünk, hitben haljunk és egykor Jézus Krisztus által örök életre támadjunk fel. Amen.

12. Eletnek és halálnak Ura, alázattal hajlunk meg akaratom előtt, mellyel te az emberek fiait — egyiket előbb, másikat később — elhívod e világból. Nekünk — akiknek semmivel sinés több joguk az élethez, mint akik már nyugosznak — meghosszabbítottad életünket, kegyelemből. Azt akarod, hogy üdvösségünket munkáljuk. Bűnbánat és hit útján üdvösségre akarsz vezetni. Engedd meg Urunk, hogy a kegyelmi időt jól kihasználjuk. Védj jól szívünkbe mulandó voltunkat, hogy végső óránkról el ne feledkezzünk. Jól láttasd meg velünk, milyen bizonytalan az életünk, hogyan rohan velünk az idő a sír felé. Engedd meg, hogy egész életünk az örökkévalóságra való készülés legyen, s mi szentségben, imádságban, hitben és reménységben éljük meg utolsó óránkat. Gyűjts egykor össze minket szentséges színed előtt, hogy ott téged örökkön örökké dícsérjünk. Amen.

13. Istenünk, Atyánk, áldunk és magasztalunk téged, hogy keresztyén hitünkben a halál ellen erős vigasztalást és az örök életben való reménységet adtál. Mivel a mi életünk olyan, mint a pára, mely van és hamar szertefoszlik, s mint egy virág a mezőn, mely ma virágzik, holnap pedig elhervad, taníts meg minket meggondolni azokat, amik a mi békességünkre valók, hogy a te kezéd ne érjen készületlenül minket. Ha azután út számunkra is az óra és mi is minden test útjára térünk, találjunk Jézus Krisztusnak szenvedésében és halálában erős vigasztalást. Szentlelked által erősíts, hogy a haláltól és az ítélettől ne féljünk. Erősíts Urunk abban a hitben, hogy Jézus Krisztus meghalt a mi bűneinkért és feltámadott a mi megigazulásunkért és mi az övéi vagyunk, akár élünk, akár halunk. Segíts meg, hogy földi életharcunk idején akaratomat teljesítsük, harcunkat jól

harcoljuk, futásunkat békességben fejezzük be, s egykoron elvegyük az örök üdvösség koronáját szent Fiad, az Úr Jézus Krisztus érdeméért. Ámen.

14. (Gyermek felett.)

Úr Isten, mennyei szent Atyánk, a te kikutathatatlan, de mégis kegyelmes akaratod szerint elhívtad e kedves gyermeket szülei köréből, s ebből a világból. Kérünk, szent igéd által vigasztald meg mindazok szívét, akik korai elmenetele miatt megszorodtak. Különösen a szülőknek add kegyelmedet, hogy alázattal és bizalommal, türelemmel és reménységgel tudják elhordozni akaratodat. Gyászuk szolgáljon arra, hogy szívüket és életüket egyre inkább feléd fordítsák. Mindnyájunkat ébressz fel, hogy megtérjünk és legyünk együgyűek hitben, bizodalomban, mint a gyermek. Áldj meg a te Szentlelkeddel, hogy napról-napra előbbre jussunk a hitben; a te szent nevednek félelmében és egykor örömmel jelenjünk meg színed előtt, Jézus Krisztus nevében kérünk. Ámen.

15. (Gyermek felett.)

Urunk, mindenható Atyánk! Köszönjük hűségedet és irgalmat, mellyel e korán elköltözött gyermeket rövid földi életútján hordoztad. Különösen a kereszttségben adott kegyelméért dícsérünk, amellyel már születésekor gyermekeddé, az örök élet örökösévé és anyaszentegyházad tagjává fogadtad. Ezzel a vigasztalással vigasztald szüleit, rokonait (testvéreit). Igéd gyógyító hatalmával gyógyítsd a sebet, melyet e gyász ütött szívéükön.

Mindannyiunkat, akik még tovább járjuk akaratodból életünk útját, erősíts és tarts meg a hitben mind a mi boldog végünkig, hogy életünket hitben és engedelmisségben folytassuk és egykor üdvösségünkre befejezzük. Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

16. (Gyermek felett.)

Mennyei Atyánk! E megszegényedett családdal alázattal hajtjuk meg fejünket előtted. Urunk, látod a fájdalmat a szülők szívében. Kinek panaszolnák el szívük fájdalmát, ha nem Neked, aki minden vigasztalás Istene vagy; aki megsebel de meg is gyógyítasz. Ezért mi mindnyájan egyedül csak Reád tekintünk és Tőled várjuk szívünk sebére a gyógyító balzsamot. Kérünk, Te magad tanítsd meg a szülőket bizalommal reád hagyatkozni; Te magad nyujts mennyei fényt szívéükben, mely elűzi annak a sírnak sötétségét, melybe gyermekük földi maradványait helyezik.

Téged áldunk Urunk, mindazért, amit eddig e gyermekkel eslekedtetél. Nekünk és minden szülőnek adj békességet, hogy gyermekeinket a Te nevednek félelmében neveljük, s így elmondhassuk egykor előtted: Ime akiket nekünk adtál, egy sem veszett el közülük. Hallgass meg minket és könyörülj rajtunk, a Jézus Krisztusért kérünk. Ámen.

17. (Gyermek felett.)

Úr Jézus Krisztus, Megváltónk! Te egykor magadhoz ölelted a gyermekeket és ajkadról elhangzottak a drága szavak: Ilyeneké

a mennyeknek országa. Add, hogy szilárdan tudjunk hinni abban, hogy e gyermek, akit a szent keresztségben Hozzád vittünk és Te magadénak elfogadtad, szent véred hullásának minden áldását neki megígérted, most is a tiéd! Elvetted e világ megpróbáltatásai és kísértései közül, de megőrzöd magadnál az örök életre. Részesévé teszed mindannak a hervadatlan örökségnek, ami a tiedé lesz, ha eljössz újra és megítélsz eleveneket és holtakat. Ebben a reménységben segíts megtenni a hátralévő lépéseket e gyermek földi maradványainak nyugvóhelyéig, s vezess onnan vissza az életbe reménységben és békeességben. Ámen.

18. (Ifjú-leány felett.)

Istenünk! Nagy szomorúsággal és nehéz szívvel kísérjük sírjához fiatal testvérünk földi maradványait. Eltemetjük benne szüleinek sok-sok kettétört reménységét és szertefoszlott álmát. Mégis valljuk: Kicsoda ismerte Urunk a Te értelmedet, kicsoda tanácsol Tenéked? Bizonyára senki! Ezért a gyász közepette is áldunk mindazért, ami drága halottunk életében áldásod volt kicsiny gyermeksege óta. Megköszönünk minden örömet, amit életén keresztül övének adott. Kérünk is, hogy a Te igéd vigasztalásával enyhítsd mindazok szívének igaz bánatát, akiket korai elmenetele mélyen lesújtott. A gyász vigye közelebb őket Hozzád.

Minket pedig taníts meg gondolkodni életünk esendő volta felett. Vezess el annak a megelégsére, ami békeességet ad: üdvösségünkben való bizodalmas hitre! Szentlelked kormányozza életünket úgy, hogy kerüljük a bűnt, ami Tőled elválaszt, s mi és a mi szeretteink ott álljunk egykor üdvbe öltözötten szent színed előtt. Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

19. (Igen idős ember felett.)

Úr Isten, mennyei Atyánk! Megígérted, hogy vénségünkig te vagy, aki viselsz és hordozol minket. Áldunk Téged azért, hogy ezen te ígéretedet elhunyt keresztyén társunkon beteljesítetted; hűségedet és jóságod évtizedek során át sokszor és sokféleképpen megbizonyítottad. Különösképpen áldunk azért, hogy hosszú életútján szívének imádságával, Téged-féle életével dicsőített, nekünk pedig például szolgált. Aki eddig vezetted, tanácsoltad, megáldottad, most böles végzésed szerint kihívtad munkájából (nyugalmából) és megpihentetted hosszú életharea után. Áldva légy ezért mennyei Atyánk!

Kérünk, készíts nekünk is jó véget! Mivel mi nem tudjuk, hogy hol és mikor szabtál határt életünknek, kegyelmedet kérjük, tegyen bölcse a munkálkodásra, amig nappal vagonon. Adj értelmes szívet, hogy a reánk bízott tálumokkal hűségesen sáfárkodjunk; futásunkat végezzük igaz hitben. Készítsd el számunkra is az örök élet koronáját, melyet nem mi érdemlünk meg, hanem Jézus Krisztus szent és drága vére hullásáért adod azoknak, akik mindhalálíg hívek maradnak. Légy azért velünk ma és minden napon és a mi halálunk óráján. Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

20. (Öreg házastárs felett.)

Mindenható Isten könyörülő mennyei Atyánk! Elszólított testvérünk ravatala mellett osztozunk a megözvegyült testvér gyászában, hiszen szent igéd által magad intesz arra, hogy örüljünk az örülőkkel és sírjunk a sírókkal. Testvérszívvél panaszkodunk előtted most, amikor hosszú évek (évtizedek) hitvesi kötelékét bontotta szét a halál. Mégis nem a perbeszállás, hanem a hálaadás imádsága kél ajkunkon. Hála néked azért a sok áldásáért, amit elköltözött keresztyén testvérünk élettársának jelentett. Aldásod volt az, hogy öröm és segítség lehetett egymás számára az életük. Üressé és értelmetlenné lett most az özvegy számára az élet. Te töltsd meg most a megszegényedett életet vigasztalással, örömmel, békességgel és a reménységgel, mely túl lát a síron és meghallja magánosságában is áldott ígéretedet. Nem hagyom el őt!

Ne hagyj el minket sem. Légy velünk mindennapi küzdelmeink között és ha végóránkat elhozod, adj nekünk esendes, boldog és jó véget a feltámadás reménységében. Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

21. (Háziasszony-édesanya felett.)

Mindenható Isten, mennyei Atyánk! Életünket kezdedben tartó hatalmas Isten vagy Te! Mély szomorúsággal állunk e raval mellett a megárvult családdal, férjjel és gyermekeivel. Te rendelted őt férje segítő-társául és gyermekei anyjául. Általa adtál nekik napról-napra áldást is. Mindezekért könnyek között is áldunk Téged és hálát adunk. És mert nagyon érezzük a szegénységet, amibe a megárvult ház az anya és feleség elköltözésével került, Téged kérünk, könyörületesség Atyja, taníts meg e nagy szomorúságban a vallomásra: Mind jó, amit te teszel, és te még a nyomorúságot is örömmel tudod fordítani! (Állj segítségoddal a megárvultak mellé. Gyógyítsd meg az özvegyen maradt apa szívének sebéit. Tedd bölcesé, hogy gyermekeit az édesanya helyett is tudja a Te nevednek félelmében nevelni. Minden kis árváját külön-külön is kezdedbe ajánlunk. Légy nekik védelmük és pajzsuk minden időben.)

Ami most a halál elválasztott, egyesítsd egykor kegyelmed trónja előtt. Mindnyájunk tekintetét fordítsd Megválónk felé, hogy vére által megváltva, boldog feltámadásra és örök életre jussunk. Ámen.

22. (Hirtelen halál.)

Élet és halál Ura! Ime most mindannyian érezzük zsoltárosod szavának igazát: tenyérynívé tetted napjaimat és az én életem teelőtted mint a semmi. Hirtelen elszólított testvérünk koporsója mellett nagy a nyugtalanságunk és mély a mi megrendülésünk. A gyászoló fájdalma a szívünkig hatol. Óérettük könyörgünk testvéri szívvel: Vigasztald őket igédvel, ahogyan csak Te tudsz vigasztalni. Adj nekik erőt a megpróbáltatásokra, melyet fel kell venniök. Adj nekik bizodalmat Hozzád és reménységet a holnap felé. Adj nekik békességet és nyugalmat. Tanítsd meg őket is a hívő szív vallomására: akik Isten szeretik, azoknak minden javokra szolgál. Úgy álld

meg szívüket, hogy a gyermek hívó vallomásával minél előbb el tudják előtted mondani: Igen Atyám, így volt kedves teelőtted!

Könyörgünk magunkért is. Testvérünk gyors elköltözése legyen figyelmeztetésünkre. Lássuk meg, hogy életünk ideje kezdedben van. Életünk bizonytalan, csak az bizonyos, hogy akik hitben és kegyelemben járnak, a halálban is tied maradnak és ott is dicsérhetnek. Fordítsd azért szívünket magad felé. Őrizz meg a hirtelen haláltól, hogy mi elkészülve telessük életünket atyai kezdedbe. Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

23. (Akik „jó-hírt” hagytak maguk után)

Mennyei Atyánk! Aldunk e koporsó mellett mindazért, amit elköltözött testvérünkkel kora ifjúságától mind a mai napig eselekedtél. Már a keresztségben gyermekekednek fogadtad és egész földi életén megbizonyíthatta mindenki előtt, hogy megismerte a Te hozzávaló nagy szereteted. Megpihent immáron életharca után. Legyen néki Urunk az ő hite szerint. Magunkért kérünk Téged Urunk! Engedd meg, hogy mi bűnbánatra ébredjünk, igaz hitben, keresztyén türelemben és egyre növekedő reménységben végezzük pályafutásunkat. Őrizz meg minden gonosztól; segíts a gyözedelmes keresztyén életben, hogy amikor megnyílnak a sírok és Te Megváltónk ítélőszéke elé állítasz bennünket, elvegyük az üdvösséget, amit kezdettől fogva azoknak készítettél, akik hittek a tet igéd ígérétenek. Jézus Krisztus nevében kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

24. (Akiknek „rossz” hire maradt.)

Mindenható örök Uristen! A Te könyörületed kiapadhatatlan. Ezért merjük most is vigasztalásodat és áldásodat kérni. Szentlelked által őrizz meg bennünket az igaz hitben. Boesásd meg számtalan sok vétkünk. Fordítsd el rólunk bűneinkkel kiérdemlett haragodat. Indíts fel kegyelmed keresésére és vidd végbe bennünk magad azt, hogy kegyelmedet el is nyerjük. Erőért kérünk, hogy mi a bűnnek napról-napra meg tudjunk halni, felebarátainkkal igaz testvéri szeretetben éljünk, s Neked szolgáljunk életünk minden napján. Készíts nekünk boldog végórát hitben és reménységben. Feltámadásunk után adj nekünk üdvösséget. Jézus Krisztusért kérünk, aki Veled és a Szentlélekkel él és uralkodik örökkön örökké. Ámen.

25. (Gyanús körülmények között elhunyt felett.)

Szent és örök Isten! Megrázott lélekkel állunk e koporsó mellett. A szíveket, a gondolatokat megismerni és az ember életébe beletekinteni egyedül Te vagy képes. Elhunyt testvérünk felett az ítéletet egészen reád hagyjuk. Mi mindannyian bűnösök, vagyunk és szűkölködünk te előtted dicsőség nélkül. Állj kegyelmeddel a mélyen megsomorodott gyászolók mellé. Szentlelked indítson testvérünk halála által mindannyiunkat igaz bűnbánatra, hogy üdvösségünket félelemmel és rettegéssel keressük. Védj meg mindattól, ami Tőled el akar választani: sötétség hatalmától, hitetlenségtől, megkötöző vágyaktól és gondolatoktól. Vésd mélyen szívünkbe és lelkiismeretünkbe; amit vetettünk, azt aratjuk is! Életünk kísértései közepette őrizz meg a könnyelműségtől éppen úgy, mint a kétségbeeséstől. Tarts meg a hit-

ben: te hű vagy és senkit nem kísértessz jobban, hogysem elviselhetné. Te megadod a kimenekedést is kellő időben. Ébressz felelősséget bennünk felebarátunk nyomorúsága iránt, hogy hogy helyes útra térítsük a tévelygőt, s ne ítéljünk, hogy ne ítéltesünk. Ne hagyj, hogy bűnben éljünk. Engedj hitben járnunk és egykor hitben halnunk. Jézus Krisztusért kérünk, aki érettünk bűnösökért halt meg. Ámen.

26. (Öngyilkos felett.)

Urunk Istenünk! Te voltál menedékünk nemzetségről nemzetségre. Megalázzuk magunkat hatalmas kezed alatt és kérjük könyörületedet, hogy mi a haláltól ne féljünk és mulandóságunk érzése alatt össze ne törjünk és el ne esüggedjünk. Aldunk azért Urunk, mert türelmes vagy hozzánk és nem akarod a bűnös halálát, hanem hogy megtérjen és éljen. Véd ez mélyen a szívünkbe, hadd legyen nekünk gondunk arra minden időben, ami szívünknek igaz békességére van és megszabaduljunk mindattól, ami rabul ejt és elválaszt Tőled.

Űr Jézus Krisztus, halálunkban egyetlen vígasztalásunk és reménységünk, légy kegyelmes hozzánk, hogy mi jó harcot harcoljunk meg és így részesei lehessünk kegyelmedből az örök életnek. Ha megkísért a Sátán, ne engedj kishitűségbe esni, hogy el ne vessük reménységünket és kétségbeesésünkben el ne vessük magunktól az életet. Fogj Te erős kezedbe és vezess az élet legnehezebb napjain is át.

Megtartásért, vígasztalásért és erőért könyörgünk Istenünk a mi nagyon lesújtott gyászoló testvéreink számára. Közelséged legyen mindig jó nekik. Engedd, hogy megtapasztalják igéd szavát: akik benned bíznak, azoknak erejük megújul. (Mutasd meg nekik, hogy özvegyek és árvák atyja vagy te). Hallgass meg minket és könyörülj mindannyiunkon. Ámen.

27. (Öngyilkos temetésén.)

Mindenható, örökkévaló és irgalmas Úristen! Életünk ideje a Te kezedben van. A te hatalmadban van a mi napjaink száma. Drága ajándékképpen adtad életünk, ezért egyedül teneked van jogod vissza venni azt, ami a tied. Tekints kérünk kegyelmesen mireánk, amikor a szomorúság alatt megroskadva állunk itt felebarátunk ravatala mellett. Te vizsgálod Urunk a szíveket és messziről ismered a mi gondolatainkat. Egvedül te ismered igazán az elhunyt életét és halálát is és egyedül neked van jogod ítélkezni felette, de — felettünk is! Mi hiszünk abban, hogy szent irgalmad figyelemmel van a mi elköltözött testvérünk irányában is.

Vígasztald azokat, akik nagy szomorúsággal és értetlenül állnak közöttünk. Szentleked tegyen képessé arra, hogy életünket jól használjuk fel. Jó napokban fel ne fuvalkodjunk, amikor pedig nehéz napok jönnek reánk, el ne esüggedjünk, elvétván a reménységet és talán életünket is. Amikor határt szabsz életünknek, hadd tegyük mi nyugodtan életünket atyai kezedbe a feltámadás bizonyos reménységében. Ámen.

28. Mindenható, irgalmas Úristen! Ezt a szolgálodat, akinek földi maradványait most utolsó földi útjára kísérjük és a sír nyugalamába helyezük, minden földi nyomorúságtól, harcától, küzdelmétől megszabadítottad. Minden rajta megmutatott kegyelmedért hálákat adunk néked és kérünk, vezess el mindnyájunkat kegyelmi idő helyes felhasználására, hogy készen legyünk mindenkor kész szívvel elhagyni ezt az életet, akár életünk reggelén, vagy estéjén, avagy derekán! Távoztass tőlünk minden nyomorúságot és inséget, amelyek itt a bűn és elmulás világában uralkodnak és szorongatnak. (Halld meg az özvegy és árvák sóhajtozását). Vigasztald a szomorkodókat és töröld le a szenvedők könnyeit. Szabadítsd meg a teremtet világot a romlottság rabszolgaságától és ragyogtasd fel a te dicsőségedet, hogy beteljesedjék a te igéd: elnyeletett a halál diadalra! Halld meg imádságunkat, Urunkért, Jézus Krisztusért kérünk. Ámen.

29. (Gyermek felett.)

Mindenható kegyelmes Istenünk, Atyánk a Jézus Krisztusban! A bűn és szenvedés világából elhívtad ezt a gyermeket a te örökkévaló öledbe, ahol neki jobb dolga van, mint a világ bármely gyermekének! Könyörgünk hozzád: add, hogy megalázkodjunk akaratom előtt és úgy éljünk szent igéd szerint, hogy amikor elhívsz ebből a világból atyai szeretetedben bizakodjunk, békeségben távozzunk és tenálad egykor örök üdvösségben lakozzunk. Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg. Ámen.

30. (Fiatalt temetésén.)

Mindenható Isten, mennyei Atyánk! Vigasztald meg szent igéd azokat a szíveket, amelyek fiatal testvérünk korai elmenetelével úgy megnehéztek. Add mindnyájunknak megértenünk, hogy a mi földi életünk olyan mint az árnyék és nincsen benne semmi állandóság. Adj nekünk erőt, hogy ne magunknak éljünk, hanem annak, aki érettünk e világra jött, szenvedett, meghalt és feltámadott, hogy nekünk örök életet szerezzen. Tedd, hogy egészen a mi Urunk Jézus Krisztusban tudjunk bízni és egykor örökölhessük az örök életet. Ámen.

31. (Élemedett keresztyén testvér temetésén.)

Mindenható Isten, irgalmas Atyánk! Hosszútűrésnek és vigasztalásnak Istene! Nem akarsz te, hogy mi úgy szomorkodjunk, mint akiknek nincsen reménysége. Hálát adunk Neked, hogy ezt a te nagyon megfáradt gyermekedet megszabadítottad az élet terheitől és a mi hitünk szerint bevitted a te nyugodalmadba. Urunk, tedd azt velünk, hogy mi minden földi hare, nyomorúság, szenvedés közepette egyedül csak tenálad keressünk vigasztalást. Ha elkövetkezik végóránk, szabadíts ki minket is e nyomorúság völgyéből. Adj békés kimulást és táplálj azzal a reménységgel, hogy a te nyugodalmadba térve, nem lesz már többé fájdalom, gyász, baj, kiáltás, mert ezek mind elmúlnak már. Részeltess majd bennünket abban az örökségben, mely az előtted és veled élő üdvözült gyermekeid soha nem muló öröme. Jézus Krisztus nevében kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

F. KOLLEKTÁK A SÍRNAL.

Úr Jézus Krisztus, aki halálad által elvetted a halál fullánkját, add, hogy mi, mint igaz szolgálid hitben kövessünk, bármerre vezetsz. Add, hogy végül tebenned való hitben békességesen aludjunk el és felébredjünk majd a hozzád való hasonlóságban. Kegyelmed által, óh Urunk, aki az Atyával és a Szentlélekkel együtt végnélkül élsz és uralkodol, mint egy igaz Isten. Ámen.

Áldunk és magasztalunk e nyitott sír mellett is, Urunk és Istenünk, minden könyörület atyja, hogy Te minket élő reménységre hívtál el a Jézus Krisztusnak halálból való feltámasztása által. Áldunk és magasztalunk azért, hogy mi most ebben a hitben temethetünk és mi magunk feltámadásában is reménykedhetünk. Tarts meg bennünket ebben a reménységben most és a mi halálunk óráján. Ámen.

Urunk Istenünk! Kérünk Szentleked ajándékozásáért, hogy mi abban a hitben, amelyről most az ajkunk vallást tett, járjunk, küzdjünk, harcoljunk meg a magunk életharcát és ha végóránkat elhozod, a boldog feltámadás reménységében életünket atyai kezeidbe tegyük. Jézus Krisztusért kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

Urunk Istenünk! Tudjuk, hogy egykor a mi sírunkat is megássák és a mi porainkat is az anyaföld ölére helyezik testvérkezek. Kérünk, lehessen a mi hitünk igaz hit a Jézus Krisztusban, aki meghalt a mi bűneinkért és feltámadott a mi igazulásunkért. Ez a hit világosítsa a sír éjjelén, s a feltámadás nagy napjának felvirradtakor ez a hit üdvözítsen. Ámen.

(*Gyermeknél.*) Urunk, Istenünk! Erre a hitvallásra kereszteltük meg e gyermeket. Ebben a hitben temetjük most el azt, ami belőle megmaradt. Engedd meg, hogy mi tovább is ebben a hitben éljünk, járjunk és küzdjünk. S ha a mi végóránkat elhozod, ebben a hitben haljunk. Jézusért kérünk, hallgass meg minket. Ámen.

G. SÍRBATÉTELI VÁLTOZATOK.

1. (*Gyermeknél.*) A mi mennyei Atyánk e gyermeket életének hajnalán (tavaszán) magához hívta. Földi maradványait helyezzük az anyaföld ölére. Mindenható Atya Isten...

2. (*Árva gyermek*) Isten atyai bőbeszédének úgy tetszett, hogy ezt a gyermeket e nyomorúság völgyéből (árvaságából) magához hívja. Helyezzük Isten szántóföldjébe azt, ami belőle porból vétett. Atya Isten...

3. A mi mennyei Atyánk kifürkészhetetlen akaratából magához szólította ezt a gyermeket. Földi maradványait Isten akaratában megnyugvó szívvel helyezzük az anyaföld ölére Atya Isten...

4. (*Ifjú leány.*) Isten úgy akarta, hogy ez a mi fiatal (leány) testvérünk befejezze földi pályafutását. Isten szent akarata előtti alázattal helyezzük az anyaföld ölére földi maradványait. Atya Isten.

5. (*Apa, anyja, középkorú.*) Isten utai nem a mi utaink, gondolatai nem a mi gondolataink. Előtte gyermeki engedelmisséggel

meghajolva, adjuk át testvérünk földi maradványait az anyaföldnek. Atya Isten...

6. (*Lelkész.*) Miután az Úr elhívta az ő szolgáját szülőjéből, földi maradványait helyezzük bizalommal és reménységgel az anyaföld ölére. Atya Isten...

7. (*Sokat szenvedett felett.*) A mi mennyei Atyánk könyörülő szeretetéből és irgalmából véget vetett testvérünk szenvedéseinek, az elerőtlenedett testet helyezzük az anyaföld ölére. Atya Isten...

8. (*Szerencsétlenség alkalmából.*) Kicsoda ismerte meg az Úr értelmét, vagy kicsoda volt neki tanácsosa? Vagy kinek lehet az Úrtól követelni valója? Bizonyára senkinek! Ezért akaratán megnyugodva adjuk át néki azt, amit elkért tőlünk és így helyezzük az anyaföld ölére elköltözött testvérünk(eink) földi maradványait. Atya Isten...

9. (*Öngyilkos.*) Elköltözött testvérünk közülünk. Menjen minden test útjára, ami porból vétetett. Atya Isten...

Az evangélikus temetésről

1. Mi az evangélikus temetés?

A temetés alkalmi istentisztelet, melyen az egyház a hívek erősségére az ígéhirdetésben bizonyosságot tesz a Krisztusban kapott reménységről; liturgiájában Istent imádja és dicséri; szeretetből fakadó utolsó szolgálatával elköltözött tagjának földi maradványait eltemeti;

A temetés tehát istentisztelet, amelyet az egyház végez. Ez abban az esetben is érvényes, ha a gyülekezet hiányában és teljes részvétlenség miatt a lelkész egyedül van a koporsó mellett.

2. Kikért, ki számára történik a temetés?

A temetés az élők, a gyülekezet számára történik. Nekik van szüksége arra, hogy az evangélium erejével való bizonyosságtétel a szívükhöz érjen. — A halott sorsa már nincsen sem szerettei, sem az egyház hatalmában. Isten kezében van teljesen. Földöntúli sorsán semmilyen eszközzel nem tud változtatni az egyház.

3. Imádkozunk-e a halottakért?

A halottért való imádság lehetősége azon múlik, hogy hogyan gondolkodunk az érettük végezhető cselekedetek érvényéről, erejéről. Ha úgy gondoljuk, hogy a halott sorsán mi könyörgéssel és megismételt könyörgéssel változtathatunk, akkor nyilvánvalóan az érettük való könyörgés mellett fogialunk állást. Ha ezt tesszük, visszaestünk a halottakért való mise gondolatvilágába. Mi úgy gondoljuk, hogy az egyház a halottakért nem imádkozik. Semmiképpen nem imádkozik a temetésen kívül, ismételve az érettük mondott imádságot. Temetés alkalmából — tehát egy alkalommal — sem mennék túl a Heliai agenda imádságánál: „Alázatosan kérünk tégedet, hogy elköltözött testvérünket az utolsó napon a választottak között feltámasszad és nekik velünk egyetemben örök életet adj.” Ennél többet evangélikus temetésen nem vállalhatunk. Imádságaink azért nem a halottért való imádkozás, de az üdvösség reménységéért és az élőkért való imádkozás jellegét viselik magukon.

4. Megáldjuk-e a halottat?

A halott megáldásának parancsa sehol nem szerepel a Bibliában. Ha mégis gyakorolni akarjuk — hiszen sok mindent teszünk, amit nem talá-

lunk megírva a Bibliában — meg kell gondolnunk, hogy mit akarunk vele elérni. Mivel a halott sincsen abban a helyzetben, hogy a sorsán változtasson, az egyház sem tud a halott után nyúlni, nem látjuk értelmét és célját, hogy áldó igéket mondjunk egy holtest felett.

5. *Kiket temet az egyház?*

A kérdést arról az alapról elindulva kell látnunk, hogy a temetés nem tiszteletadás, vagy megvonás, hanem istentisztelet az élők számára. Nyilvánvaló tehát minden egyháztagot eltemet az egyház. Mégis vegyük szemügyre a következő eseteket:

a) *Halva született, kereszteletlen gyermek temetése.* Csendben temessük, ha a hozzátartozók kérik. Lelkipásztori tapintattal és bölcseséggel járjunk el. Agerdánkban találunk megfelelő imádságot. A csendben való eltemetés azt jelenti, hogy ne harangoztassunk és a sírnál a jelenlévő szülőkkel imádkozunk és reájuk Isten vigasztalását és áldását kérjük.

b) *Nyilvános hittagadók temetése.* Nem lehet vitás, hogy az egyház minden ravatal mellett hirdetni köteles az evangéliumot, különösen abban az esetben, ha azt kérik. Nem a halottnak van szüksége a temetési szertartás áldásaira, hanem a hozzátartozóinak. Az egyház nem tagadhatja meg a gyászolóktól az evangéliumot. — Azonban sokszor nem az evangéliumot igénylik, hanem a bünt eltakaró papi palástot! Ennek ki vagyunk téve. Mégis a szolgálatot csak abban az esetben tagadhatjuk meg, ha az illető kilépett az egyházból és maga mondott le a testvérek szeretetszolgálatáról.

c) *Másvallásúak temetése.* Két eset lehetséges: Nincs a közelben lelkész, aki a temetést végezhetné. Egyháza fegyelmi okokból megtagadja a temetést.

Első esetben a temetést végezhetjük abban a tudatban, hogy az evangéliummal szolgálunk.

Második esetben súlyos lelkipásztori probléma előtt állunk. Fokozza a nehézséget az a körülmény, hogy a családban talán senki sincsen a mi hitünkön.

Ha a másvallású testvért azért sújtja egyháza, mert evangélikus egyházunk javára reverzálist adott, vagy templomunkban esküdött, vagy vegyesházasságban él, el kell temetnünk. Egyéb fegyelmi vétség alatt lévöket — pl. erköletelen élet — csak abban az esetben temethetjük, ha evangélikus hozzátartozó van a családban. Egyéb esetekben a temetést meg kell tagadnunk — Keresztyén testvéri szolgálatot végzünk azonban, ha az ilyenkor a kétségbeeséshez közel jár — sokszor ártatlan — hozzátartozóknak felajánljuk testvéri imádságunkat, amit az elköltözött sírjánál liturgikus öllönyünk nélkül végzünk. — Evangélikus hozzátartozók kérésére, az illetékes lelkész beleegyezésével temethetünk.

d) *Öngyilkosok temetése.* Mivel a temetés nem tiszteletadás, sem emberi ítéletünk mértékének kifejezése, hanem istentisztelet, az öngyilkosok temetése magától értetődő dolog. Sokszor igazi lelki inség és nyomorúság fogad bennünket. A leckiökat, imádságokat és az alapigét úgy kell megválasztani, hogy az lelkipásztori bölcsességünk bizonyossága legyen. A sírnál a hallelujás versikulusokat a doxológiával mindenképpen hagyjuk el.

e) *Rabok és kivégzettek temetése.* A sírnál igeolvasás és igehirdetés azok számára, akik jelen vannak. A „G” szertartás értelmében kell eljárni.

6. *Halotthamvasztás.*

Nincs okunk arra, hogy a szolgálatot megtagadjuk. A balzsamozásnál megakadályozza, ill. lassítja az ember az Isten által rendelt folyamatot, a halotthamvasztásnál pedig gyorsítja! Ha az első esetben nem tagadtuk meg szolgálatunkat, ebben az esetben sem tehetjük. A „D” szertartás szerint a földvetés elhagyásával végezzük.

7. *Gyászistentisztelet.*

Kellő felvilágosítás és hiveink nevelése után, t. i. nem érdemszerző cse-

lekedet és nem az elhunyt lelki üdvéért való szolgálat, hanem vigasztalás a gyászolók számára, akik talán nem lehettek ott idegenben elhunyt szerettük temelésén, az „A” rend szerint végezhetjük. Igéhirdetésünkre azonban ebben az esetben különösképpen vigyáznunk kell.

Az évenkénti visszatérő gyászistentiszteletet kerülni kell!

8. *A temetés szertartáson kívüli rendjéről.*

a) Sok helyen szokás, hogy a temetési menet élén gyermek halad keresztfel vagy feszülettel. A szokást megtartandónak gondoljuk. A kereszt vagy feszület nekünk éppen úgy szimbólumunk, mint a római katolikusoknak.

b) A temetési istentisztelet akkor kezdődik, amikor a lelkész magára ölti a Luther-kabátját. Sem a halottasházhoz, sem a temetőbe, sem a templomba való menet ideje alatt nem szabad elfelejtenie, hogy istentiszteletet végez. A liturgiához nem méltó magatartás ezért mellőzendő. Legjobb, ha a gyászmenetben a lelkész egyedül megy és a kántor a lelkész mögött menő férfiakkal együtt helyezkedik el. — Ahol a kántor az egyetlen résztvevő, furcsa volna, ha egy lépéssel a lelkész mögött menne.

c) Mivel a temetési szertartás az élőkért van és súlypontja az igéhirdetésre esik, a lelkésznek úgy kell elhelyezkednie, hogy lehetőleg mindenki láthassa és hallhassa. Eszlétikai szempontok nem irányadók.

d) A liturgus a temetési szertartás kezdetétől a befejezéséig senkivel ne társalogjon. Ha valami ok miatt várakoznia kell, várakozzék magában, de ne adjon lehetőséget kérdések megtárgyalására.

e) A sírnál a lelkész elhelyezkedése ugyancsak a praktikus szempontok szerint történjék. Kántorával úgy foglaljon helyet, hogy a nagyobb számú rokonság a sírhoz hozzáférhessen. Lényegtelennek tartjuk, hogy a halott fejéhez vagy lábához kerül-e.

f) Több alkalommal búcsúbeszédet hangzanak el a sírnál. A gyakorlat azt mutatja, hogy a legjobb azokat a lelkézi szertartás elébe engedni.

g) A lelkész a fővegét a szertartás alatt vegye le. Templomban sem imádkozunk és prédikálunk fővegben.

h) Temetési liturgiánk rendje szerint a koporsót a sírhoz érkezés alkalmából le kell engedni. Ennek semmi különösebb akadálya nincs. Viszont lehetővé teszi, hogy a szertartást egyhuzamban végezzük és aztán ne törje meg a sírbatétel nehéz eseménye a gyászolók számára sem. A földvelésnek is csak így van igazi értelme.

i) A lelkész minden esetben, ha az ének versei véget is érnek, várja meg, míg a sírgödör a felszínig megtelik. Hogy azután csendes főhajtsással, vagy „Isten áldja meg mindnyájukat” köszöntéssel, vagy a gyászolókkal való kézfogással távozik-e, lelképásztori bölcsességére kell bízunk. Azt vegyük tudomásul, hogy egy testvéri kézzszorítás többet tesz, mint az egész szertartás, mert annak figyelemmel kísérésére a mélyen lesújtott gyászolók nem voltak képesek. A kézfogásból pedig megértik pásztori részvételét és emberi szívének szeretetét. Ez a szeretet a sír partján nagyon sokat jelent.

j) Evangélikus temetés csak egy-„rangú” lehet. Az osztályos temetéssel fel kell hagynunk. A többpapos temetés, mint tiszteletadás csak igen kivételes esetekben engedhető meg. Tulajdonképpen azoknak a lelkészeknek, akik liturgikus eszeleményt nem végeznek, nem is volna szabad Luther-kabátot öltöniök. Az nem dísz és nem egyenruha!

Homiletikai útmutató temetési beszédhez

A temetési beszéddel kapcsolatosan sok nehézségünk van. A megoldást azonban nem abban kell keresnünk, hogy elhagyjuk, hanem hogy Isten Szentlékének segítségével a nehézségeket legyőzzük.

1. A temetési beszéd: igehirdetés! Lényege és feladata az igehirdetésből folyik. Semmiképpen nem feladata az, hogy az elköltözöttet, munkáját, emberi nagyságát, vagy jelentéktelenségét a hallgatók elé állítsa. Középpontjában nem a halott, hanem az Isten ígéje áll. Azt kell keresnünk, hogy ebben az esetben mit mond az Isten igéje.

Beszédünk tehát nem akkor helyes, ha kitűnő portrét fest az elköltözöttről, az elmúlás felett meditatál, lemér és értékel, hanem ha az evangéliumot hirdeti!

Az evangélium tartalma a temetési beszédben: Hiszem a test feltámasztását és az örök életet! Ezt kell hirdetnünk. Homiletikai szempontból akkor járunk el helyesen, ha ez az evangélium nem elvontan, „steril“ módon szólal meg, hanem az igehirdetésben benne van az elköltözötték élete is! Ez azonban nem nyomhatja el az ígét! Ha a halottat nem ismertük, életét nem ismertük, ne beszéljünk róla. Ezért kell jó pásztornak lennünk, mert különben alkalmi beszédeink könnyen „életidegenné“ válnak.

A kopsorsó mellett megszólaló evangélium tehát a feltámasztásról, a keresztyén reménységről szóló üzenet átadása. Ha a lélek halhatatlanságát hirdeljük, mert az filozófia, hanem a keresztyén reménységet, ami a feltámasztás.

A vizsgálatás momentumait ne keressük az emberek életében, hanem egyedül az evangéliumban. Mivel Krisztus halálra adatott a mi bűneinkért és feltámadott a mi megigazulásunkért, azért lehet nekünk reménységben temetnünk. — Ne akarjunk mindenáron vigasztalni. Majd Isten vigasztal Szentlelke által, mi pedig hirdessük az ígét tisztán és igazán, hogy jó eszköze lehessen a Szentléleknek. Ne vizsgálatjunk a jutalom kilátásba helyezésével sem; főleg pedig ne *üdvözítsünk előre senkit* sem.

Temetési beszédeinket a „közbeeső állapot“-ról vallott többfajta teológiai elgondolás és a viszontlítás szekuláris értelmezése nehezítik meg. A léleknek síron túli sorsa ismerellen előttünk. Jobb ha nem beszélünk róla, mintha üdvözítjük a lelket és akkor a feltámasztásról nincs egyéb mondani valónk, hogy majd a test is hozzá-üdvözülni a lélekhez! Mivel ez egy még le nem zárt kérdés, jobb, ha kerüljük. Azt a reménységet nem adjuk fel, hogy akik az Úrban éltek, a halál sem választotta el őket az Isten szeretetétől, de kerüljük ennek a reménységnek a realizálását. — A viszontlítás gondolata nem idegen ugyan a Bibliától, de azt abban az értelemben felhasználni, ahogyan hiveink általában értelmezik: merész dolog! Honnan tudjuk, hogy viszontlátjuk egymást? Honnan tudjuk, hogy mindegyikünk üdvözül? Ne legyünk könnyelműek ezen a ponton és vigyázzunk arra, amit mondunk, nehogy hamis evangélium prédikálói legyünk. — A temetési beszéd igen hífi tükre a dogmatikánknak. Vissza a dogmatikához! Amit dogmatikus szempontból nem vállalunk, azt nem is prédikáljuk.

Az igehirdető akkor vigasztal legjobban, ha az evangéliumot hirdeti. — Lehet, hogy beszédünkben a tanító jellegnek, majd ismét az intésnek, majd ismét az evangélizációs momentumoknak kell előtérbe kerülnie. Erre receptet adni nem lehet. Ehhez pásztori bölcsesség szükséges.

Megújhódó temetési gyakorlatunk külső egysége semmit nem ér, ha dogmatikai, teológiai vonalon és éppen ezért a temetési igehirdetés vonalán nem jön létre egység. Erre pedig csak az Isten ígéjének jobb és helyesebb megismerése vezethet el bennünket. Minden temetési beszédünk summája legyen: van üdvösségünk, mert van Krisztusunk, aki önmagát adta értünk. Ez az üdvösség részünk lesz a feltámasztás nagy napján, amikor a ma még rejtett Krisztus nyilvánosan is megjelenik hatalommal és dicsőséggel. **Feltámadunk!!!**

Dr. KÓSA PÁL

Temetési agenda

című munkáját jelentetjük meg e számunkban. Teljes terjedelemben való közlésével a püspökök értekezlete kívánságának tesz eleget a Lelkipásztor. Az agenda kézbevételeivel módja nyílik lelkészi karunknak, hogy a szerzővel és a liturgiai bizottság elnökével (Szabó József püspök) észrevételeit közölje, s így egyházunk elkészítendő végleges temetési agendájához értékes segítséget nyújtson. Bizonyára lesznek gyülekezetek, ahol használatba veszik a szerző által nyújtott temetési liturgiát, de ettől függetlenül is — különösen a gazdag imádságos anyag révén — minden lelkész temetési szolgálatában hasznos segítséget nyújthat az agenda. A textus-választásnál is segítségül vehetjük, elbocsátó formulákat és imádságokat pedig bármely temetési liturgiában felhasználhatunk belőle. Általában liturgiájának átvétele nélkül is jó formáló hatásokat áraszthat ez az agenda temetési gyakorlatunkba. Ennek tudatosításához szolgál az agenda végén közölt rövid összefoglalás az evangélikus temetésről és a homiletikai útmutató. Az éneklendő részek (responsoriumok) dallamait a szerzőtől közvetlenül kérhetik az érdeklődők. Nem-lelkész olvasóinknak is ajánljuk az agenda végigolvasását: rászorulunk mindnyájan a halállal való foglalkozásra és a feltámadás reménységére.

A szerző a halottért való imádkozás kérdésében negatív állásponton van, s ez a felfogása tükröződik az imádságokban. Ha felfogásában százszázalékban nem osztozunk is, álláspontja jó szűrőt jelent a halottért való temetési imádságainak megízlésére, arra pedig megvan a lehetőség, hogy a halott hűnei bocsánatáért és üdvösségéért a temetéskor röviden könyörögjünk (II. Tim. 1, 18/a. v. értelmében, ahol Pál a halott Onesiforus-ra gondol.)
